

АНАЛИЗА УТИЦАЈА ПОЛИТИКА

ПРУЖАЊЕ ДОДАТНЕ ПОДРШКЕ
УЧЕНИЦИМА ИЗ ОСЕТЉИВИХ ГРУПА
У ПРЕДУНИВЕРЗИТЕТСКОМ
ОБРАЗОВАЊУ

ПРИЛОГ 6:
ФИНАНСИЈСКА АНАЛИЗА МЕРА ПРЕДЛОЖЕНИХ
У АНАЛИЗИ: ПРУЖАЊЕ ДОДАТНЕ ПОДРШКЕ
ДЕЦИ ИЗ РАЊИВИХ ГРУПА У
ПРЕДУНИВЕРЗИТЕТСКОМ ОБРАЗОВАЊУ

САДРЖАЈ

1. Елементи и ограничења калкулације	3
2. Преглед предложених мера и процене трошкова мера	9
А. ПАКЕТ ПОДРШКЕ ЗА ЗАДОВОЉЕЊЕ ОСНОВНИХ ПОТРЕБА	9
1. Модернизација и побољшање програма дечијег додатка у таргетирању, обухвату и администрирању помоћи	9
а. Анализа ИТ потреба система социјалне заштите	9
б. Израда cost-benefit анализе о валидности концепта „школовање као услов”	9
в. Промотивне активности са циљем бољег таргетирања дечијих додатака	10
г. Законске измене по питању висине буџетских издвајања за дечије додатке	10
2. Системско обезбеђивање исхране и одеће/обуће за задовољење основних потреба сиромашне деце и трошак обезбеђивања екскурзија	11
а. Законско/системско дефинисање нових обавеза обухваћених мером	11
б. Подизање капацитета локалних самоуправа и израда смерница са циљем ефикасније имплементације мера	12
в. Трошак обезбеђивања исхране	13
г. Трошак обезбеђивања обуће и одеће	17
3. Модернизовање инструмената који таргетирају децу из угрожених категорија за субвенционисање њихових образовних трошкова	20
3.1. Законско/системско дефинисање нових обавеза обухваћених мерама	20
3.2. Обезбеђивање бесплатних уџбеника и прибора за сиромашну и вулнерабилну децу у свим разредима	20
3.3. Стипендије, кредити, домови, менторство на средњошколском нивоу	23
В. ПАКЕТ ПОДРШКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ОБРАЗОВНИХ РЕЗУЛТАТА	27
1. Модернизација инструмената за рану инклузију деце у предшколско образовање	27
2. Ревитализовање и модернизовање допунске наставе	38
3. Осавремењивање школских библиотека и ИТ центара	43
4. Ревитализовати школско развојно планирање	44
С. ПАКЕТ ПОДРШКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ЕФИКАСНОСТИ СОЦИЈАЛНОГ СИСТЕМА	46
1. Подстицање системског обезбеђивања теренских услуга намењених породицама и деци из угрожених група	46
2. Центри за социјални рад и активна инклузија	48
3. Родитељска партиципација и обуке	48
Анекс – допунске мере	52
А1. Педагошка додатна вредност (ПедВ)	52
А2. Финансирање подршке по ИРК	52
А3. Оптимизација кадрова у образовном систему који пружају подршку сиромашној деци и деци из осетљивих група	52
3. Сумарни приказ годишњих трошкова предложених мера	54
4. Друштвене користи од предложених мера промене	69
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	66
ЛИТЕРАТУРА	67

1. ЕЛЕМЕНТИ И ОГРАНИЧЕЊА КАЛКУЛАЦИЈЕ

Обухват података

Сви изнети подаци односе се на Републику Србију. Како Републички завод за статистику од 1999. године не располаже подацима за АП Косово и Метохија, они нису садржани у обухвату података за Републику Србију (укупно). Анализа предлога мера на регионалном или општинском нивоу, иако потенцијално веома корисна у каснијим фазама разраде специфичних мера, у овој фази анализе није била сврсисходна.

Циљана категорија деце

Предложеним мерама подршке обухваћена је посебно угрожена група деце у предуниверзитетском образовању. Циљаним приступом, мерама подршке обухваћена су деца у породицама са најнижим социоекономским статусом (СЕС) дефинисана као 20% деце у свакој одговарајућој старосној групи до универзитетског образовања.

Социоекономски статус (СЕС) често се дефинише као скуп фактора који откривају неједнакости у приступу ресурсима и заједно са факторима повезаним са (не)поседовањем привилегија, моћи и контроле, у значајној мери детерминише положај појединца у друштву. Најчешће се мери као комбинација стеченог образовања, приходног нивоа и врсте занимања коју појединац обавља.

Разлог зашто смо се у анализи одлучили за таргетиран приступ деци из најугроженијих породица јесте тај што на резултате деце у образовању, у значајно утиче социоекономски статус породице из које потичу¹. На њихова образовна постигнућа, моћ зарађивања након периода образовања, као и врста занимања коју ће обављати у пресудној мери, утиче социоекономски статус породице из које потичу. Уколико се систематским, вишегодишњим циљаним мерама државе не умање ризици са којима се ова популација деце суочава, пропустиће се шанса за остваривање њихових пуних потенцијала, а тиме ће и корист коју држава може остварити изостати.

Статистичка дефиниција школе

У статистици образовања, под појмом школа подразумева се образовно-васпитна установа или јединица која обавља образовно-васпитну делатност остваривањем наставног плана и програма. Ово значи да се као школа приказује и свака школска јединица, без обзира на то да ли је самостална школа, подручно одељење или одељење при другој врсти школе.

---

¹ За више информација о постигнућима деце у зависности од социо-економског статуса породице погледати публикацију: PISA 2009 у Србији: први резултати – Научи ме да мислим, научи ме да учим, Александар Бауцал, Драгица Павловић Бабић

Овај проблем у највећем проценту може се решити узимањем у обрачун искључиво број матичних школа (без подручних/издвојених одељења). Према подацима² доступним за школску 2010/2011. годину укупан број редовних основних школа износи 3.468³, од тога матичних школа је 1.113, а подручних/издвојених одељења 2.355.

Однос матичних и подручних/издвојених одељења у редовном основном образовању износи 32% према 68%. Овај однос може се сматрати релативно стабилним (уколико изузмемо опцију спровођења крупних образовних реформи) и уколико се примени на број редовних школа у основном образовању у школској 2010/2011. години који износи 3.470, са великом тачношћу може се тврдити да је школске 2010/2011. године било приближно 1.110 матичних школа и 2.360 подручних/издвојених одељења.

Потпуна прецизност процена је додатно угрожена чињеницом да статистика образовања не даје податке о основним школама према броју разреда које организује. Заправо, основне школе према дефиницији коју статистика користи обухватају четвороразредне, петоразредне, шесторазредне (непотпуне) и осморазредне (потпуне) основне школе.

Однос броја деце која су школске 2010/2011. године завршила средњу школу у трогодишњем трајању наспрам броја деце која су завршила средњу школу у четвородишњем трајању износи 19 према 81⁴.

Посебно у случају средњошколског образовања прецизнија анализа би захтевала да се деца из нижег социоекономског нивоа не рачунају универзално као 20% ученика, већ да се тај број коригује у зависности од врсте образовања и његовог трајања. Тако би се могло претпоставити да су деца која уписују средње образовање у трогодишњем трајању у повећаном ризику и да у већем проценту потичу из породица са нижим социоекономским статусом, док би се обрнуто могло претпоставити за децу која уписују гимназије и специфичне уметничке школе. Ипак, како за ову процену недостају дубље анализе социоекономског статуса деце у средњем образовању према подручју рада за које их школе образују, оваква процена није могла да буде учињена.

Основни елементи калкулација за предшколско образовање

Укупан број установа предшколског образовања у школској 2010/2011. години износио је 2.384. Број васпитних група износио је 8.791, а број деце свих старосних узраста 179.865. Просечан број деце по васпитној групи је 20, а просечан број деце у установи 75. Од укупног броја деце у предшколским установама, преко једне трећине похађа обавезни припремни предшколски програм, њих 65.489.

---

²Саопштење ДД10, Ученици основних школа у Републици Србији по општинама, почетак 2010/2011. школске године, ИСПРАВЉЕНО ИЗДАЊЕ, Excel верзија, Републички завод за статистику

³ Број је различитих од броја који се наводи у Табели 2. који износи 3.505, последица је коришћења две различите публикације Републичког завода за статистику.

⁴ <http://webzr.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d110304IND01%26102%3dRS%2cRS1%2cRS11%2cRS12%2cRS2%2cRS21%2cRS22%2cRS23%2629%3d%23Last%231%2626%3d0%2c1%2c2%2625%3d0%2c2%26sAreald%3d110304%26dType%3dName%26lType%3dSerbianCyrillic>

Табела 1. Основни индикатори предшколског образовања, школска година 2010/2011.⁵

	Укупно	Деца старости до 3 године	Деца старости од 3 године
Број установа	2.384	-	-
Број васпитних група	8.791	1.713	7.103
Број деце	179.865	27.521	152.344
Просечан број деце по васпитној групи	20	16	21
Просечан број деце по установи	75		
Број деце обухваћене обавезним предшколским образовањем ⁶	65.489		
Број деце најнижег СЕС у обавезном предшколском образовању	13.098		

Основни елементи калкулација за основно образовање

Основно образовање у Србији спроводи се кроз редовне основне школе, основне уметничке школе, основне школе за образовање ученика са сметњама у развоју, основне школе за образовање одраслих и кроз редовне школе са наставом на језику народности.

Како је гореизложена статистичка дефиниција школе, ради поузданијих процена код броја редовних школа у даљој анализи коришћен је расположив податак о броју матичних школа.

Одређена кориговања била су потребна и код броја основних школа са наставом на језику народности. Статистички се као посебна школа рачуна свако одељење које наставу спроводи на језику народности чиме долази до дуплог бројања, а некада и три пута бројања исте школе. Овај недостатак расположивих статистичких података уклоњен је рачунањем искључиво школа које организују наставу на језику народности, јер су у случају организовања двојезичних или тројезичних настава (од којих је једна на српском језику), школе сабиране више пута.

Када је реч о броју наставника, одређене непрецизности и даље постоје у броју наставника који држе наставу на језику народности. У овом случају као број наставника представљен је заправо број појава. Ипак, како се не располаже проценама које би омогућиле умањење овог броја за оне наставнике који наставу држе у више школа и више одељења, калкулација је надаље рађена са овим недостатком.

Укупан број ученика у основном образовању износи око 638.400, од којих је приближно 130.000 деце која се могу сматрати посебно угроженом и са повећаним ризиком у систему образовања.

⁵ Статистички годишњак РС 2012, РЗС, образовање, Београд 2013.

⁶ Саопштење ДД20, школска 2012/2013, РЗС, Београд 2013.

Табела 2. Основни индикатори основног образовања, школска година 2010/2011. година

Ниво образовања	Број установа	Број наставника са пуним радним временом	Број одељења	Број ученика	Број ученика из најнижег СЕС
Редовне основне школе	1.110	31.706	28.436	583.799	116.760
Основне уметничке школе	99	1.568	-	21.508	4.302
Основне школе за образовање ученика са сметњама у развоју	240	1.435	815	7.165 ⁷	1.433
Основне школе за образовање одраслих	16	79	191	3.552 ⁸	710
Редовне основне школе са наставом (искључиво) на језику народности	36 ⁹	2.903 ¹⁰	1.332	22.376	4.475
Укупно	1.501	37.691	30.774	638.400	127.680

Извор: Статистички годишњак Републике Србије 2012, Поглавље 5. образовање, Републички завод за статистику, Београд

Основни елементи калкулација за средње образовање

Укупан број установа средњошколског образовања износи 593, а број ученика 295.784.

Број наставника са пуним радним временом износи 19.203, уз ограничење које се односи на број наставника у средњим школама са наставом на језику народности. Разлог јесте то што је као број наставника заправо представљен број појава наставника на часовима на језицима народности. Ово подразумева □ да се један наставник уколико час држи у две школе, рачуна два пута. Ипак, с обзиром на то да учешће овако рачунатих наставника у укупном броју наставника није превисоко (око 8%), грешка прецењеног броја наставника не може значајно да утиче на добијене резултате.

Према односу броја деце која заврше средњу школу у четворогодишњем трајању наспрам деце која заврше школу у трогодишњем трајању који износи 80% према 20%, дефинисан је и број деце у четворогодишњем, односно трогодишњем трајању као 80% према 20% и износи - 236.627:59.157.

⁷ Број је увећан за 549 ученика са наставом на језику народности основних и средњих школа намењених ученицима са сметњама у развоју.

⁸ Број је увећан за 72 ученика са наставом на језику народности у школама за образовање одраслих.

⁹ Према статистичком годишњаку Републике Србије 2012, Поглавље 5: образовање, који као јединицу рачуна школу у којој постоје одељења са наставом на језику народности, овако дефинисан број школа износи 174. Овај број међутим у себи садржи и оне школе које су већ набројане у категорији: Редовне основне школе, тако да он не може бити коришћен у даљој анализи.

Према извору: Право припадника националних мањина на образовање на матерњем језику, др Александра Вујић, припремљено за Образовне политике, НДИ, 22-24. март 2013, Београд, у Централној Србији постоји 17 школа у којима се настава спроводи на албанском језику, једна у којој се настава спроводи на бугарском језику, док у Војводини постоји 18 школа у којима се наставни план спроводи на једном од језика националних мањина. Све остале школе обављају наставу или искључиво на српском језику или двојезично или тројезично.

¹⁰ Код наставника је представљен број појава.

Табела 3. Основни индикатори средњег образовања, школска година 2010/2011. година

	Број установа	Број наставника са пуним радним временом	Број одељења	Број ученика	Број ученика из најнижег СЕС
Редовне средње школе	497	17.597 ¹¹	11.078	283.068	56.614
Средње школе за образовање ученика са сметњама у развоју	43		329	1.721	344
Редовне средње школе са наставом на језику народности	53 ¹²	1.606 ¹³	502	10.995	2.199
Укупно	593	19.203	11.909	295.784	59.157

Извор: Статистички годишњак Републике Србије 2012, Поглавље 5. образовање, Републички завод за статистику, Београд

Елементи калкулација коришћени за обрачун трошкова за хипотетичку просечну општину и илустративни примери за изабране општине

Одређен број мера алоциран је на њихове финалне кориснике – локалне самоуправе. У одређеном броју мера, ово значи да ће њихово становништво бити директни корисници мера и осетити директну добробит од њиховог увођења, док је код одређених мера које су системског и трајног карактера, ово алоцирање урађено из илустративних разлога, да би се стекао увид у висину припадајућег трошка, тј. трошка који општина одређене величине индиректно повлачи.

Избор општина учињен је тако да из сваке групе развијености постоје по два представника, која се налазе на различитим екстремима када је повлачење расположивих републичких помоћи у питању. Илустрације ради, општина Трговиште и Кучево припадају истом нивоу развијености, те би се тиме могао очекивати сличан удео деце која су корисници дечијег додатка (ДД) или новчане социјалне помоћи (НСП) у обе општине. Међутим, подаци Министарства рада, запошљавања и социјалне политике, показују да деца у општини Кучево имају два пута већу вероватноћу да постану корисници ових програма социјалне заштите. С обзиром на то да се део разлика у повлачењу помоћи не може објаснити нивоом развијености, већ административним и другим разликама између општина, по два примера из сваког нивоа развијености могла би да сугеришу распон у очекиваним трошковима и за друге локалне самоуправе на сличном нивоу развијености.

Просечна хипотетичка општина је обрачунска категорија чији је циљ да пружи илустративни распон у коме се општина са просечним карактеристикама може наћи и добијена је на основу података расположивих на РСЗ: <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=321>, према коме је број општина на територији РС без Косова и Метохије 168.

¹¹ Односи се на редовне средње школе и средње школе за образовање ученика са сметњама у развоју.

¹² Као јединица рачуна се школа у којој постоје одељења са наставом на језицима народности.

¹³ Код наставника је представљен број појава.

Табела 4. Елементи коришћени за обрачун расхода по општинама

	Ниво развијености као % републичког просека	Број становника - укупан	Удео становника у општини у односу на укупан број становника у РС	Број деце 0-18 година старости	Удео деце у општини у односу на укупан број деце	Број корисника НСП до 18 година старости	Удео корисника НСП	Број деце корисника дечијег додатка	Удео деце која примају ДД у општини у односу на укупан број корисника у РС	Број корисника ДД+НСП	Удео корисника ДД+НСП у општини у односу на укупан број корисника у РС
	а	б	в	г	д	ђ	е	ж	з	и	ј
Србија	/	7.186.862	/	1.345.388	/	92.975	/	381.349	/	474324	/
Трговиште	испод 50%	5.091	0,00071	967	0,00072	64	0,00069	307	0,00081	371	0,000782
Кучево		15.516	0,00216	2.507	0,00186	326	0,00351	1.732	0,00454	2058	0,004339
Кнић	60-80%	14.237	0,00198	2.286	0,00170	97	0,00104	538	0,00141	635	0,001339
Бајина Башта		26.022	0,00362	4.680	0,00348	62	0,00067	1.446	0,00379	1508	0,003179
Чајетина	80-100%	14.745	0,00205	2.455	0,00182	50	0,00054	659	0,00173	709	0,001495
Темерин		28.287	0,00394	5.698	0,00424	151	0,00162	1.895	0,00497	2046	0,004314
Лајковац	изнад 100%	15.475	0,00215	2.994	0,00223	142	0,00153	395	0,00104	537	0,001132
Сремски Карловци		8.750	0,00122	1603	0,00119	126	0,00136	374	0,00098	500	0,001054
Просечна хипотетичка општина	/	42.779	0,00595	8.008	0,00595	553	0,00595	2.270	0,00595	2823	0,005952

Напомена: подаци који су коришћени су из маја 2013. године, извор: МИНРЭС, Социјални профил општина

2. ПРЕГЛЕД ПРЕДЛОЖЕНИХ МЕРА И ПРОЦЕНЕ ТРОШКОВА МЕРА

А. ПАКЕТ ПОДРШКЕ ЗА ЗАДОВОЉЕЊЕ ОСНОВНИХ ПОТРЕБА

1. Модернизација и побољшање програма дечијег додатка у таргетирању, обухвату и администрирању помоћи

а. Анализа ИТ потреба система социјалне заштите

Како би се систем идентификовања и администрирања потенцијалним корисницима дечијег додатка побољшао, потребна су унапређења самог ИТ система са којима располажу Министарство рада запошљавања и социјалне политике, служба општине која администрира дечије додатке, ЦСР и друге службе значајне у овом процесу. У зависности од стања на терену, као и техничких захтева који ће у процесу умрежавања бити постављени, зависиће и процена потребних трошкова за овакве измене. Први потребан корак сигурно је ангажовање стручног тима у процени стања и састављању елабората. За овакву процену, тим од три експерта би за 30 радних дана могао да стекне увид у стање на терену и да сачини прецизни технички извод потребних унапређења и спецификацију потребних услуга. Осим директних трошкова који ће настати ангажовањем експерата, морају се укључити и пратећи трошкови, попут администрирања израде елабората. Процена је да административни трошкови оквирно износе око 15% директног трошка.

Табела 5. Процена коштања израде елабората о ИТ потребама система социјалне заштите

	Број експерата	Број радних дана по експерту	Радни дан експерта, у динарима	Укупно, у динарима
	3	30	25.000	
Трошак ангажовања експерата				2.250.000
Административни трошкови				337.500
Укупно, у динарима				2.587.500
Укупно, у еврима				23.523

б. Израда cost-benefit анализе о валидности концепта „школовање као услов”

Услов за остваривање дечијег додатка из система социјалне заштите (као и потенцијално других система подршке), захтева да дете школског узраста похађа наставу. Иако широко прихваћен концепт, условност је предмет контроверзи. Отвара се питање усвајања/задржавања концепта и пожељно је спровести анализу предности и мана овог приступа у Србији, трошковне ефикасности овог захтева и последица које ствара. За овакву анализу био би оптималан тим од три експерта за 30 радних дана.

Табела 6. Процена коштања израде cost-benefit анализе о валидности концепта „школовање као услов”

	Број експерата	Број радних дана по експерту	Радни дан експерта, у динарима
	3	30	25.000
Укупно, у динарима	2.250.000		
Укупно, у еврима	20.455		

в. Промотивне активности са циљем бољег таргетирања дечијих додатака

Да би се побољшала информисаност породица са децом о правима и начинима остваривања у Србији, потребне су додатне промотивне активности. То подразумева израду брошура, лифлета, постера, интернет информација и слично.

Број потребних штампаних материјала једнак је приближно броју породица са децом одговарајуће старости (њих око 70.000 по једној старосној групи), умањен за половину с обзиром на то да је просечан број деце по породици двоје. Породице које би биле обухваћене овим интензивнијим промотивним активностима обухватају децу до 15 година старости, тј. до поласка у средњу школу. С обзиром на тешкоће препознавања породица које ће остварити право на ову подршку, чини се једноставније дефинисање обухвата мером на овај начин. Уколико претпоставимо да је цена израде и штампе пакета промотивних материјала по породици 300 динара (укључујући и трошак ангажовања аутора промотивних материјала), укупан трошак ове мере износио би око 1,4 милион динара годишње. У просеку, трошак за локалну самоуправу износио би око 8.523 евра. Важно је напоменути да би се при овако интензивној кампањи, годишњи обухват породица кампањом смањивао, те би се временом и уже циљане активности чиниле оправданим.

Табела 7. Процена коштања промотивног материјала

	Број породица	Цена промотивног материјала по породици, у динарима
	525.000	300
Укупно, у динарима	15.7500.000	
Укупно, у еврима	1.431.818	
Укупно, у милионима евра	1,4	
Просечно издвајање по општини, у еврима ¹⁴	8.523	

г. Законске измене по питању висине буџетских издвајања за дечије додатке

Укупна буџетска издавања за дечије додатке у периоду 2010-2013. дата су у табели у наставку. Иако стабилно у годинама кризе, учешће које се креће око 0,3% БДП-а је веома ниско и у међународним поређењима ставља Републику Србију међу земље са најнижим издвајањима за ове намене. Према подацима из 2009. године, само су четири земље ЕУ имала нижа издвајања у БДП за дечије додатке (Литванија, Пољска, Естонија и Чешка). У просеку у односу на земље ЕУ издвајања за ове намене су око три и по пута мања (у ЕУ ова издвајања су у просеку 1,12% БДП-а).

¹⁴ <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=321>, број општина износи 168.

Табела 8. Основни показатељи издвајања за дечије додатке у Републици Србији

	2010.	2011.	2012.	2013.
Издавања за дечије додатке, у милијардама динара ¹⁵	10,4	10,4	11,1	12,5 ¹⁶
БДП, у милијардама динара ¹⁷	2.881,9	3.208,6	3.386,2	3.761,3
Удео у БДП, у %	0,36	0,32	0,33	0,33

С обзиром на релативно ниска издвајања¹⁸, као и недовољно добро таргетирање помоћи¹⁹, требало би размотрити могућност измена Закона о финансијској подршци породици са децом. Ове измене би, осим измена у администрирању помоћи, које не морају нужно водити повећаним укупним издвајањима, могле бити праћене и увећаним износима помоћи, а тиме и повукле одређена додатна буџетска издвајања.

Укупан трошак ове мере износи 1.475.795 евра. Он укључује трошак анализе потреба ИТ система социјалне заштите у износу од 23.523 евра, израду cost-benefit анализе о валидности концепта „школовање као услов“ у износу од 20.455 евра, и промотивне активности са циљем бољег таргетирања дечијих додатака у износу од 1.431.818 евра. Трошак промотивних активности је процењен тако да је јединични трошак промотивног материјала 300 динара, а да ће лифлет бити подељен свим породицама у којима је макар једно дете до 15 година старости. Додатно процењено је да се законске измене релевантне за дефинисање буџетских издвајања за дечије додатке може спровести без додатног финансијског издатка.

2. Системско обезбеђивање исхране и одеће/обуће за задовољење основних потреба сиромашне деце

а. Законско/системско дефинисање нових обавеза обухваћених мером

Дефинисање учесника, њихових надлежности, извора финансирања, рокова у којима се дефинисане услуге/добра (у овом случају обезбеђивања исхране, одеће и обуће) морају обезбедити и слично спроводи се типично кроз консултативни процес који укључује заинтересоване стране. Производ таквог процеса јесте дефинисање механизма финансирања и смерница за општине у обезбеђивању овог вида подршке. Овакав процес се обично спроводи кроз серију састанака/радионица у којима се дефинишу све важне одредбе документа.

Процена коштања спровођења оваквог процеса изведена је у наставку.

¹⁵ Подаци за 2011. и 2012. годину узети су из Социјалног профила општина, МинРЗС.

¹⁶ Издавања под претпоставком да су издвајања која су учињена у мају 2013. године, у износу од 1.039.111.883,19 динара, просечна месечна издвајања у целој 2013. години. Месечна издвајања преузета са сајта: <http://minrzs.gov.rs/socijalna-davanja-visina.php>.

¹⁷ Према [Табела 1: Основни индикатори макроекономских кретања, ажурирано 16.07.2013. године](#)

¹⁸ Према подацима расположивим у време писања анализе (датум обраде: 06.06.2013), редован износ дечијег додатка износио је 2.535 динара, а увећан 3.296 динара. Цензус за остваривање права (имовински и приходни тест породице) износио је 7.815 динара – за редовни дечији додаток и 9.379 динара за увећани дечији додаток.

¹⁹ За више, погледати: Центар за либерално-демократске студије, **Нацрт - Програм дечијих додатака у Србији: Анализа и предлози за унапређење**, Гордана Матковић, Бошко Мијатовић, Београд, 2. мај. 2012. године

Груба рачуница може се извести под претпоставком да је број актера у консултативном процесу системског обезбеђивања исхране, одеће и обуће око 50 и да је број окупљања/састанака/радионица који је потребан како би се дошло до финалног документа око 5 (са по једним радним даном по радионици).

Табела 9. Дефинисање консултативног процеса

Број актера у процесу	Број експерата у процесу	Број састанака/радионица	Број радних дана по радионици
50	2	5	1

Трошак ангажовања једног актера у једном консултативном процесу износи око 1.100 динара (сачињен је од трошка хране/освежења, трошак смештаја неће бити покривен јер је реч о једнодневном скупу, а трошак превоза сносиће локалне самоуправе). Укупан трошак ангажовања једног актера у свих пет радионица износи око 5.500 динара, а максимални трошак ангажовања свих актера (у случају њиховог потпуног одзива) око 275.000 динара.

Табела 10. Трошак учествовања актера

Храна и освежење	1.100 динара дневно/актеру
Укупно, динара	275.000

Додатно, у процесу се могу ангажовати и експерти са циљем олакшавања и убрзавања процеса дефинисања правног акта. Уз претпоставку да се ангажују два експерта, трошак износи 325.000 динара (трошак ангажовања једног експерта дат је у табели испод).

Табела 11. Трошак по експерту

Хонорар	15 дана ²⁰ x 20.000 динара
Храна и освежење	1.100 динара * 5 дана
Превоз	20.000 динара ²¹
Укупно, у динарима	325.000

Укупан трошак овако дефинисане мере износи 600.000 динара.

Табела 12. Укупни трошак мере

Трошак актера	275.000
Трошак експерата	325.000
Укупно, у динарима	600.000
Укупно, у еврима	5.455

б. Подизање капацитета локалних самоуправа и израда смерница са циљем ефикасније имплементације мера

Подизање капацитета локалних самоуправа и израда смерница са циљем ефикасније имплементације мера могла би бити спроведена на између 20 и 30 локалних самоуправа која би укључивала програм обуке кадра, консултативни рад са општинама.

²⁰ Број радних дана колико би експерти били ангажовани на састанцима/радионицама износи 5, а овај број је увећан за дане потребне да се припреме састанци/радионице и израде потребни материјали.

²¹ Просечни трошак пет повратних карата

Овај процес могао би бити финансиран кроз грант шеме или као део већег пројекта финансираног из донаторских средстава.

Обим средстава потребан за финансирање ових активности зависио би од тачног броја укључених локалних самоуправа и броја лица из сваке од њих који би били обухваћени мером, дужином трајања и интензитета укључених мера.

Уколико би мером била обухваћена израда приручника који би олакшавао имплементацију планираних мера, а из сваке локалне самоуправе биле обухваћене по три особе, на једнодневной обуци, уз остале претпоставке које се налазе у табели у наставку, трошак би износио између 12.609 евра и 13.823 евра.

Табела 12а. Трошкови израде приручника

Трошкови израде приручника	Ауторски хонорари	1 аутор x 1.000.000 динара	1.000.000
	Припрема текста и постављање е-верзије приручника	1 приручник x 200 страница x 300 динара по страници	60.000
	Укупно, у динарима		1.060.000
	Укупно, у еврима		9.636

Табела 12б. Трошкови обука

I Трошак по запосленом у ЛСГ		Варијанта 1 (30 општина)	Варијанта 2 (20 општина)
Храна и освежење	1.500 динара дневно	90 лица	60 лица
Превоз	4.000 динара ²²	45 ²³	30 ²⁴
Укупно, динара		315.000	210.000
II Трошак по експерту		Број дневница	Број дневница
Дневница	20.000 динара	6 радних дана	5 радних дана
Храна и освежење	1.500 динара	3 радна дана	2 радна дана
Превоз	2.000 динара	3 радна дана	2 радна дана
Укупно трошак експерата, динара		130.500	107.000
III Трошак најма сале		Број дана	Број дана
Дневни трошак најма сале	5.000 динара	3	2
Укупно трошак најма сале, динара		15.000	10.000
Укупан трошак у динарима (I+II+III)		460.500	327.000
Укупан трошак у еврима (I+II+III)		4186	2973

в. Трошак обезбеђивања исхране

Циљ ове мере јесте да сва социоекономски угрожена деца у систему образовања остваре право на ужину или топли оброк у зависности од дужине дневног трајања образовања. Деца би ово право

²² Просечни трошак пет повратних карата

²³ Претпоставка је да ће превоз бити потребан за приближно 50% учесника, у зависности од начина избора општина које ће бити укључене у меру.

²⁴ Претпоставка је да ће превоз бити потребан за приближно 50% учесника, у зависности од начина избора општина које ће бити укључене у меру.

остваривала само током школских/наставних дана у предшколским (у случају припремног предшколског програма) и школским објектима.

Право на топли оброк остваривала би деца у целодневном боравку, док би право на ужину остваривала сва остала деца из социоекономски угрожене категорије. Разреди, тј. нивои образовања који су овом мером покривени су од припремног предшколског до краја средњег образовања.

Анализа је урађена под претпоставком да је просечна јединична цена ужине по детету 50 динара, а просечна јединична цена топлог obroка 100 динара по детету.

Број наставних/школских дана дефинисан је одговарајућим правилницима за основно и средње образовање, док је Законом о предшколском васпитању и образовању дефинисан почетак и крај наставно-образовног програма, а детаљније одређивање трајања и врсте предшколског програма остављено је предшколским установама на дефинисање у њиховим предшколским програмима.

Закон о предшколском васпитању и образовању дефинише да предшколске установе доносе своје предшколске програме који садржи између осталог и информације о трајању и врсти програма васпитно-образовног рада. Законом се дефинише да се предшколски програм остварује у току радне године, од 1. септембра текуће године до 31. августа наредне године, док припремни предшколски програм траје до краја јуна²⁵.

Број наставних дана у школској години у основном образовању дефинисан је одговарајућим правилницима. Примера ради, образовно-васпитни у школској 2012/2013. години дефинише се Правилником о календару образовно-васпитног рада основне школе према коме се за ученике од првог до седмог разреда наставни програм остварује у 180 наставних дана, а образовно-васпитни рад за ученике осмог разреда остварује се у 170 наставних дана²⁶.

У средњошколском образовању у школској 2012/2013. години Правилник о календару образовно-васпитног рада средње школе²⁷ дефинише 185 дана у години као наставне дане за ученике I-III разреда гимназије, као и за ученике у I и II разреду трогодишњег и I, II и III разреду четворогодишњег образовања, односно 165 наставних дана за ученике IV разреда гимназије, тј. 170 наставних дана у III разреду трогодишњег и IV разреду четворогодишњег образовања.

Табела 13. Елементи трошка мере

	Просечна цена obroка по детету, у динарима
Цена ужине	50
Цена топлог obroка	100

Ради лакшег разумевања анализе, определили смо се за рад са просечним бројем наставних дана и то на следећи начин:

²⁵ Припремни предшколски програм остварује се кроз два организациона облика:

- полудневни, четворочасовни рад са децом,
- целодневни, кроз рад припремних група у обданишту.

²⁶ http://www.osnovnaskola.rs/organizacija_rada/organizacija_nastave/skolski_kalendar/pravilnik.html Образовно-васпитни рад за ученике од првог до седмог разреда остварује се у 37 петодневних наставних седмица, односно 180 наставних дана. Образовно-васпитни рад за ученике осмог разреда остварује се у 35 петодневних наставних седмица, односно 170 наставних дана.

²⁷ („Службени гласник РС” - „Просветни гласник”, бр. 3/2012)

- просечан број наставних дана у припремном предшколском програму је исти као и у основно-школском нивоу и износи **179** дана²⁸,
- према односу броја деце која заврше средњу школу у четворогодишњем трајању наспрам деце која заврше школу у трогодишњем трајању који износи 80% према 20%, дефинисан је и број деце у четворогодишњем односно трогодишњем трајању као 80% према 20% и износи: 236.627 према 59.157,
- просечан број наставних дана за децу у средњим школама у трогодишњем трајању износи **180**²⁹,
- број деце која иду у школе у четворогодишњем трајању износи 236.627 од чега је гимназијалаца око 70.000,
- просечан број наставних дана за децу у гимназијама износи **180**³⁰,
- просечан број наставних дана за децу која похађају остало четворогодишње средњошколско образовање износи **181**³¹,
- претпоставка под којом је рађена анализа је да је проценат деце у целодневном боравку у припремном предшколском програму и у прва два разреда основне школе приближно исти и да се креће око 25%,
- према различитим истраживањима претпоставка је да око 40% средстава већ обезбеђују општине на локалном нивоу, тако да је потребно додатно улагање у износу од око 60% од изнад процењеног нивоа; у складу са тим, укупан додатни трошак обезбеђивања исхране током боравка у школи за најугроженију децу износи око 14,2 милиона евра годишње.

---

²⁸ Према односу: $(180*7+170*1)/8=179$

²⁹ Према односу: $(185*2+170*1)/3=180$

³⁰ Према односу: $(185*3+165*1)=180$

³¹ Према односу: $(185*3+170*1)=181$

Табела 14. Годишњи трошак обезбеђивања исхране

Ниво образовања	Цена оброка, ужине, дин	Број деце	Број деце корисник а дечијег додатка	Број школских дана ³²	Цена оброка/ужине по детету у школској години	Укупна цена оброка/ужине за најугроженију децу у школској години према нивоима образовања
Припремни предшколски програм, полудневни боравак	50	49.117	16.605 ³³	179	8.950	148.614.750
Припремни предшколски програм, целодневни боравак	100	16.372	5.535	179	17.900	99.076.500
Основно образовање	50	601.841 ³⁴	169.458 ³⁵	179	8.950	1.516.645.162
Основно образовање целодневни боравак	100	36.559	10.816	179	17.900	193.606.400
Средње трогодишње образовање	50	59.157	72.322 ³⁶	180	9.000	650.898.000
Средње четворогодишње		166.627				

³² Према Правилнику о календару образовно-васпитног рада основне школе за школску 2012/2013. годину Образовно-васпитни рад за ученике од првог до седмог разреда остварује се током 180 наставних дана.

Образовно-васпитни рад за ученике осмог разреда остварује се током 170 наставних дана.

³³ Однос укупног броја деце у полудневном наспрам целодневном боравка (75% према 25%) примењен је на број деце прималаца дечијег додатка одговарајуће старости (извор за број деце прималаца дечијег додатка је Министарство рада, запошљавања и социјалне политике). Коришћен податак се односи на октобар 2012. године и добијен је из контингента деце 0-6 година старости, који износи 132.842 детета, за који је изведена претпоставка да је дистрибуција деце по различитим узрастима приближно једнака.

³⁴

<http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d110203IND01%26102%3dRS%2cRS1%2cRS11%2cRS12%2cRS2%2cRS21%2cRS22%2629%3d%23All%23%2628%3d0%2c1%2c2%2c3%2c4%2c5%2c6%2c7%2c8%26Areald%3d110203%26dType%3dName%26Type%3dSerbianCyrillic>. У првом разреду у целодневном боравку у школској 2010/2011. години према овој процени налазило се 18.690 деце, а у другом разреду у целодневном боравку налазило се 17.869. Укупан број деце у целодневном боравку износио је 36.559. Број деце ван целодневне наставе износио је 638.400-36.559=601.841.

³⁵ Однос укупног броја деце ван целодневном боравка наспрам броја деце у целодневном боравку (94% према 6%) примењен је на број деце прималаца дечијег додатка одговарајуће старости (извор за број деце прималаца дечијег додатка је Министарство рада, запошљавања и социјалне политике). Коришћен податак се односи на октобар 2012. године и добијен је из контингента деце 7-14 година старости, који износи 180.274 детета.

³⁶ Извор за број деце прималаца дечијег додатка је Министарство рада, запошљавања и социјалне политике. Коришћен податак се односи на октобар 2012. године и добијен је из контингента деце 15-19 година старости, који је износио 72.322 детета.

Ниво образовања	Цена оброка, ужине, дин	Број деце	Број деце корисник а дечијег додатка	Број школских дана ³²	Цена оброка/ужине по детету у школској години	Укупна цена оброка/ужине за најугроженију децу у школској години према нивоима образовања
образовање						
Гимназије		70.000				
Укупно		999.673	199.935			
Укупно, у динарима						2.608.840.812
Укупно, у еврима						23.716.735
Укупно, у милионима евра						23,7
Просечно издвајање по општини, у еврима ³⁷						141.171
Додатно потребно улагање, у динарима						1.565.304.487
Додатно потребно улагање, у милионима евра						14,2
Додатно потребно улагање, просечно по општини, у еврима ³⁸						84.703

г. Трошак обезбеђивања обуће и одеће

Циљ ове мере јесте обезбеђивање комплета обуће и одеће најугроженијој деци школског узраста.

- процењена цене коштања минималног комплета обуће и одеће у години за сва сезонска доба износи око 15.000 динара по детету,
- деца која би остваривала право на ову врсту помоћи припадају социјално и економски најугроженијим домаћинствима, тј. деци у породицама које остварују право на новчану социјалну помоћ.

³⁷ <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=321>, број општина износи 168.

³⁸ <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=321>, број општина износи 168.

Табела 15. Годишњи трошак обезбеђивања комплета обуће и одеће за најугроженију децу

Ниво образовања	Цена комплета обуће/одеће по детету, дин.	Број деце у породицама које остварују право на новчану социјалну помоћ ³⁹	Цена комплета обуће/одеће за најугроженију децу у школској години према нивоима образовања
Припремни предшколски програм	15.000	4.969	7.453.500
Основно образовање	15.000	39.749	59.623.500
Средње образовање ⁴⁰	15.000	19.874	29.811.000
Укупно деце		64.592	
Укупно, у динарима			96.888.000
Укупно, у еврима			880.800
Укупно, милиона евра			0,9
Просечно издвајање по општини, у еврима⁴¹			5.243

Други модел делимичног олакшавања терета са којима су родитељи суочени поласком детета у школу јесте увођење тзв. „националног додатка за полазак у школу“, тј. додатног дечијег додатка који би се исплаћивао у септембру сваке школске године у свом редовном месечном износу. Овим би заправо дечији додаток исплаћен у септембру био дуплиран. Расходи за овако дефинисану меру подршке износили би око 6,6 милиона евра годишње, или око 70% једног месечног редовног издвајања за дечије додатке на националном нивоу.

Табела 16. Годишњи трошак обезбеђивања „националног додатка за полазак у школу“ за најугроженију децу

Ниво образовања	Број деце корисника дечијег додатка	Износ „националног додатка за полазак у школу“ ⁴² , у динарима	Трошак „националног додатка за полазак у школу“
Припремни предшколски програм	22.140	2.649	58.648.860
Основно образовање	180.274	2.649	477.545.826
Средњошколско образовање	72.322	2.649	191.580.978
Укупно, у динарима		727.775.664	
Укупно, у еврима		6.616.142	
Укупно, у милионима евра		6,6	

³⁹ Извор за број деце у породицама које остварују право на новчану социјалну помоћ је Министарство рада, запошљавања и социјалне политике. Коришћен податак се односи на октобар 2012. године и добијен је из контингента деце 0-18 година старости, који је у укупном износу 89.435 детета, уз претпоставку равномерне дистрибуције корисника по годинама старости

⁴⁰ Под претпоставком четворогодишњег трајања

⁴¹ <http://webzr.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=321>, број општина износи 168.

⁴² Према редовном износу додатка који је важио у јуну 2013. године од 2.535 динара и који је увећан за 4,5%, због деце која остварују право на увећани дечији додаток. Увећање од 4,5% је резултат стања у септембру 2012. године, када је просечни износ исплаћеног додатка био 104,5% редовног износа. Извор: Министарство рада, запошљавања и социјалне политике, Социјални профил општина

Мера два садржи системске измене и подизање капацитета свих локалних самоуправа, као и трошак који се може алоцирати на појединачног корисника (тј. дете, у случају трошка обезбеђивања хране, обуће и одеће).

Трошак системских измена (мере а. и б.) налази се у распону од 18.064 до 19.278 евра и односи се на системско дефинисање нових обавеза (укључује ангажовање експерата и представника општина у консултативном процесу) и подизање капацитета локалних самоуправа са циљем ефикасније имплементације мера (укључује трошак израде приручника и трошкове обука запослених у локалним самоуправама). С обзиром на чињеницу да је укључивање општина у ове процесе равноправно без обзира на њихову величину (свака општина има исти број представника у консултативном процесу и у свакој општини се укључују по три представника у обуке) трошак је исти за сваку општину која у њој буде учествовала и налази се у распону од 315 евра до 306 евра (у зависности од броја општина које буду укључене у меру, њих 20, тј. 30. Трошкови по општини се смањују са растом броја укључених општина с обзиром на постојање делимично фиксних трошкова, попут трошка ангажовања експерта).

Елементи коришћени при обрачуну трошка обезбеђивања исхране је јединична цена obroка од 50 динара дневно за дете у полудневном боравку, тј. 100 динара за дете у целодневном боравку. Деца која остварују право на ову помоћ су деца корисници дечијег додатка. Укупан додатни трошак ове мере износи 14,2 милиона евра годишње (према подацима из различитих извора може се претпоставити да око 40% општина већ финансира исхрану деце у школама, те је укупан потребан износ умањен за ову вредност). Приближан износ додатног трошка по општини је утврђен у складу са бројем деце која примају дечији додаток у општини (уз претпоставку да наведене општине у свом постојећем буџету већ издвајају део трошка за исхрану деце).

Елементи трошка обезбеђивања обуће и одеће су следећи: просечна цена комплета обуће и одеће износи 15.000 динара и давала би се једнократно деци која примају новчану социјалну помоћ. Трошак по општини изведен је пропорционално броју корисника НСП у општинама у односу на укупан број корисника НСП у земљи.

	У еврима			У милионима еврима
	Исхрана	Обућа/одећа	Трошак исхране и обуће/одеће	Трошак исхране и обуће/одеће
Србија	14.230.041	880.800	15.110.841	15,1
Трговиште	11.456	606	12.062	0,01
Кучево	64.630	3088	67.718	0,07
Кнић	20.075	919	20.994	0,02
Бајина Башта	53.958	587	54.545	0,05
Чајетина	24.591	474	25.065	0,03
Темерин	70.712	1.431	72.143	0,07
Лајковац	14.739	1.345	16.084	0,02
Сремски Карловци	13.956	1.194	15.150	0,02
Просечна хипотетичка општина	84.703	5.243	89.946	0,09

3. Модернизовање инструмената који таргетирају децу из угрожених категорија за субвенционисање њихових образовних трошкова

3.1. Законско/системско дефинисање нових обавеза обухваћених мерама

Овом мером потребно је урачунати трошак помоћи у дефинисању сета унапређених мера које укључују систем издавања уџбеника, боље таргетирање стипендираних и кредитираних ђака и унапређен приступ домовима за средњошколце и ђаке из угрожених породица. Укупан трошак овако дефинисане мере износи 600.000 динара (према Системско обезбеђивање исхране и одеће/обуће за задовољење основних потреба сиромашне деце).

Трошак законског дефинисања нових обавеза обухваћених мерама од 600.000 динара могао би се у хипотетичком случају доделити локалним самоуправама које би сносиле по 3.571 динара, тј. 32 евра за спровођење овог процеса (претпостављено једнако учешће свих ЛС у РС).

3.2. Обезбеђивање бесплатних уџбеника и прибора за сиромашну и вулнерабилну децу у свим разредима

Овом мером планирано је обезбеђивање бесплатних уџбеника и прибора за најугроженију децу у предуниверзитетском образовању, за коју до сада нису издвајана средства из буџета.

Процена цене коштања учињена је на претпоставкама о просечној цени уџбеника у основном образовању и средњем образовању од 10.000 динара. Иако цене обавезних комплета варирају између разреда, тако да су скупљи за децу у старијим разредима, ради једноставности анализе, обрачун је извршен са јединственом ценом комплета у свим разредима.

Цена прибора такође је процењена и то као цена основног прибора (без цене школске торбе и скупљег прибора за музичке, ликовне, спортске и сличне активности, које чине део обавезног образовања).

Укупни трошак обезбеђивања уџбеника у години увођења мере износи 15,3 милиона евра и сваке четврте године би било потребно око 3,85 милиона евра за обнову уџбеничког фонда (тј. једна четвртина вредности целокупног фонда).

Укупан годишњи трошак обезбеђивања прибора за сву угрожену децу износи 3,5 милиона евра.

Табела 18. Годишњи трошак таргетираног обезбеђивања уџбеника

Ниво образовања	Цена комплекта уџбеника по детету, дин. ⁴³	Број деце корисника дечијег додатка	Цена комплекта уџбеника према нивоима образовања
Припремни предшколски програм	2.500	22.140 ⁴⁴	55.350.000
Основно образовање	10.000	90.137 ⁴⁵	901.370.000
Средње образовање	10.000	72.322	723.220.000
Укупно, у динарима		1.679.940.000	
Укупно, у еврима		15.272.182	
Укупно, у милионима евра		15,3	
Просечно издвајање по ЛСГ, у еврима		77.524	

Табела 19. Годишњи трошак таргетираног обезбеђивања школског прибора

Ниво образовања	Цена прибора по детету, дин	Број деце корисника дечијег додатка	Цена прибора према нивоима образовања
Припремни предшколски програм	200	22.140	4.428.000
Основно образовање	1.500	180.274	270.411.000
Средње образовање	1.500	72.322	108.483.000
Укупно, у динарима		383.322.000	
Укупно, у еврима		3.484.745	
Укупно, милиона евра		3,5	
Просечно издвајање по ЛСГ, у еврима		17.689	

У односу на ситуацију у којој се уџбеници дају бесплатно свој деци до петог разреда⁴⁶ (универзална мера којом се укључују деца од обавезног припремног предшколског програма до петог разреда), када је процењени трошак око 31,8 милиона евра, јасно се види предност таргетираних мера јер су у стању да уз ниже буџетске издатке подрже комплетно финансирање уџбеника и школског прибора угроженој деци од предшколског до универзитетског образовања.

⁴³Коришћени извори: <http://www.zavod.co.rs/osnovna.asp?Sr=1&Page=1>
http://www.osvasa.edu.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=91:20122013-&catid=1:2010-12-02-17-47-06&Itemid=5

⁴⁴ Број деце која могу бити обухваћена овом мером израчуната су као деца корисници дечијег додатка припремно-предшколског узраста. До броја деце дошло се на следећи начин: Према подацима МИНРЗС-а, укупан број деце корисника дечијег додатка старости 0-6 година износи 132.842 (подаци за октобар 2012. године). Грубо израчунато, једна наставна година обухватала би приближно 22.140 деце.

⁴⁵ Укупан број деце основношколског узраста која су примаоци дечијег додатка износи око 180.274. С обзиром на то да се из буџета Републике Србије обезбеђују средства за децу 1–4. разреда, додатно би уџбенике било потребно обезбедити за децу 5–8 разреда, дакле приближно за половину деце основношколског узраста која су примаоци дечијег додатка.

⁴⁶Према броју деце:
<http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d110203IND01%26102%3dRS%2cRS1%2cRS11%2cRS12%2cRS2%2cRS21%2cRS22%2629%3d%23Last%231%2628%3d0%2c1%2c2%2c3%2c4%2c5%2c6%2c7%2c8%26sAreald%3d110203%26dType%3dName%26Type%3dSerbianCyrillic>

Табела 20. Годишњи трошак универзалног обезбеђивања бесплатних уџбеника и школског прибора деци до петог разреда основне школе

	Цена комплекта уџбеника по детету, дин. ⁴⁷	Цена прибора по детету, дин.	Број деце у припремном предшколском програму ⁴⁸	Цена комплекта уџбеника према нивоима образовања	Цена прибора према нивоима образовања	Укупна цена комплекта уџбеника и прибора према нивоима образовања
Припремни предшколски програм	2.500	200	70.000	175.000.000	14.000.000	189.000.000
Основно образовање	10.000	1.500	288.196	2.881.960.000	432.294.000	3.314.254.000
Укупно, динара	3.503.254.000					
Укупно, евра	31.847.764					
Укупно, у милионима евра	31,8					

Трошак обезбеђивања „бесплатних“ уџбеника и прибора за угрожену децу износи 18,8 милиона евра. Елементи трошка садрже јединичну цену комплекта уџбеника који је процењен на 10.000 динара за децу основношколског и средњошколског узраста и 2.500 динара за децу предшколског узраста, док је цена прибора по детету 1.500 динара и за децу у ППП 200. динара. Деца која остварују право на овај вид подршке су деца примаоци дечијег додатка. Трошак уџбеника умањен је за трошак који држава већ има за ове намене. Укупни трошак обезбеђивања уџбеника у години увођења мере износи 15,3 милиона евра и сваке четврте године би било потребно око 3,85 милиона евра за обнову уџбеничког фонда (тј. четвртина вредности целокупног фонда). Из овог разлога, при процени трошкова морала би се имати у виду њихова вишегодишња употреба.

	Износ у еврима		
	Уџбеници	Прибор	Уџбеници + прибор
Србија	15.272.182	3.484.745	18.756.927
Трговиште	12.295	2.805	15.100
Кучево	69.363	15.827	85.190
Кнић	21.546	4.916	26.462
Бајина Башта	57.909	13.213	71.122
Чајетина	26.391	6.022	32.413
Темерин	75.891	17.316	93.207
Лајковац	15.819	3.609	19.428
Сремски Карловци	14.978	3.418	18.396
Просечна хипотетичка општина	90.906	20.743	111.649

⁴⁷Коришћени извори: <http://www.zavod.co.rs/osnovna.asp?Sr=1&Page=1>
http://www.osvasa.edu.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=91:-20122013-&catid=1:2010-12-02-17-47-06&Itemid=5

⁴⁸Процењен према тренду броја деце од првог до петог разреда, уместо броја деце у припремном предшколском програму, с обзиром на изванредан проценат деце која нису укључена у тај ниво образовања иако би требала да буду.

3.3. Стипендије, кредити, домови, менторство на средњошколском нивоу

Укупан обједињени трошак свих предложених мера намењених средњошколцима износи око 53,8 милиона евра. Фискално најзахтевније су мере кредитирања и стипендирања, а веома близак је и трошак домског смештаја.

С обзиром на значајна улагања која буџет Републике Србије већ има усмерене ка ученичком стандарду у износу од око 30,2 милиона евра⁴⁹ према ребалансу буџета за 2013. годину, додатна улагања су потребна за око 44% трошка планираних мера.

Може се претпоставити да ће побољшање доступности домована за угрожену децу повећати и број заинтересованих корисника који могу остварити ово право. Овај број би требало проценити у допунској анализи која би се осим наведеног бавила и проценом система стипендирања и зајмова. Трошак ове анализе може бити процењен на **20.455 евра** (сличан трошку израде cost-benefit анализе о валидности концепта „школовање као услов” у мери Модернизација и побољшање програма дечијег додатка у таргетирању, обухвату и администрирању помоћи).

Табела 21. Обједињени трошак стипендија, кредита, домована и ментора на средњошколском нивоу

Стипендије и кредити				
	Број средњошколаца ⁵⁰	Месечни износ стипендије/кредита	Годишњи износ стипендије/кредита ⁵¹	Укупан годишњи трошак
Укупно, у дин.	59.157	5.000	50.000	2.957.850.000
Укупно, милиони евра				26,9
Домови				
	Број средњошколаца ⁵²	Месечни износ дома	Годишњи износ дома ⁵³	Укупан годишњи трошак
Укупно, у дин.	17.747	15.000	150.000	2.662.050.000
Укупно, милиони евра				24,2

⁴⁹ <http://www.mfp.gov.rs/UserFiles/File/zakoni/2013/Rebalans%20budzeta%202013.pdf>

⁵⁰ Од укупног броја средњошколаца (295.784) 20% износи 59.157.

⁵¹ Покрива 10 месеци годишње.

⁵² Претпоставка је да ће услуге дома бити потребне за око 30% средњошколаца који припадају најугроженијој категорији (30% средњошколаца из најнижег СЕС-а 30%*59157=17747).

⁵³ Покрива 10 месеци годишње.

Менторство					
	Број средњошколаца ⁵⁴	Број ментора ⁵⁵	Месечни износ додатка по ментору ⁵⁶	Годишњи износ додатка по ментору ⁵⁷	Укупан годишњи трошак
Укупно, у дин.	29.578	2.958	10.000	100.000	295.800.000
Укупно, у милиони евра					2,7
Укупан трошак свих мера					
Укупни трошак мера, у дин.					5.915.700.000
Укупни трошак мера, у еврима					53.779.091
Укупни трошак мера, у милионима евра					53,8
Износ који се издваја кроз буџет РС кроз ученички стандард⁵⁸ у динарима					3.325.812.000
Нето додатна улагања која су потребна, у динарима					2.589.888.000
Нето додатна улагања која су потребна, у еврима					23.544.436
Нето додатна улагања која су потребна, у милионима евра					23,5

Елементи калкулације коришћени за израчунавање дате мере су следећи:

Износ кредита/стипендије по ученику је 5.000 динара месечно и на располагању је за 20% материјално угрожених средњошколаца у 10 месеци годишње.

Покриће трошка дома је у износу од 15.000 динара месечно и био би обезбеђен за 30% средњошколаца из најнижег социоекономског статуса(најнижи СЕС је 20% популације која је најугроженија) током 10 месеци годишње.

Менторство би било доступно за 10% средњошколаца, а један ментор би менторисао 10 ученика и за то био плаћен 10.000 динара месечно током 10 месеци годишње.

Укупни трошкови мере, додатни трошкови мере (с обзиром на постојећа издвајања за ученички стандард) и трошкови по просечној и изабраним локалним самоуправама налазе се у табели у наставку.

Број средњошколаца који остварују право на стипендију/кредит или дом, или број ментора у појединачној општини, изведен је на следећи начин: њихов укупан број у популацији стављен је у

⁵⁴ Од укупног броја средњошколаца 295.784 10% износи 29.578.

⁵⁵ Према процени да један ментор може да менторише 10 ученика.

⁵⁶ Процена просечних трошкова рада ментора износи око 60.000 динара према:

<http://webzrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/00/99/33/zp11042013.pdf>. Уколико се износ додатка дефинише као 30% укупних трошкова рада, износ месечног трошка по ментору износи 18.000 динара.

⁵⁷ у 10 месеци у години

⁵⁸ <http://www.mfp.gov.rs/UserFiles/File/zakoni/2013/Rebalans%20budzeta%202013.pdf>

однос са бројем деце старости до 18 година у популацији и тиме добијена просечна „појава“ броја угрожене деце. Примера ради, за стипендије/кредите, укупан број стипендија у РС од 59.157 стављен је у однос са бројем деце старости 0-18 година у РС, да би затим то просечно учешће било помножено са бројем деце одговарајуће старости у свакој појединачној општини. Тиме је просечна вероватноћа појаве корисника у целој земљи помножена са бројем деце одговарајуће старости. Исти принцип примењен је и при дефинисању потребе за менторима. На овај начин дошло се до колона д, е, ф које су затим помножене са јединичним трошковима по детету/ментору како би се дошло до укупног трошка у општини.

	Стипендије и кредити			Домови			Менторство			Укупно све мере	
	просечан годишњи трошак стипендирања једног средњошколца износи 455 евра			просечан годишњи трошак дома једног средњошколца износи 1.364 евра			просечан годишњи трошак једног ментора износи 909 евра				
	а			б			ц				
број стипен./кред. средњеш.	трошак мере у еврима	додатна издвајања у еврима	број средњеш. са покривеним трошком дома	трошак мере у еврима	додатна издвајања у еврима	број ангажованих ментора	трошак мере у еврима	додатна издвајања у еврима	трошак мере у еврима	додатна издвајања у еврима	
д	а*д		е	б*е		ф	ц*ф				
Србија	59.157	26.889.545	11.831.400	17.747	24.200.455	10.648.200	2.958	2.689.091	1.183.200	53.779.091	23.544.436
Трговиште	43	19.327	8.504	13	17.394	39.532	2	1.933	850	38.654	17.008
Кучево	110	50.106	22.047	33	45.095	102.489	6	5.011	2.205	100.212	44.093
Кнић	101	45.689	20.103	30	41.120	9.3454	5	4.569	2.010	91.378	40.206
Бајина Башта	206	93.537	41.156	62	84.183	191.324	10	9.354	4.116	187.073	82.312
Чајетина	108	49.067	21.589	32	44.160	100.363	5	4.907	2.159	98.134	43.179
Темерин	251	113.883	50.108	75	102.494	232.941	13	11.389	5.011	227.766	100.217
Лајковац	132	59.839	26.329	39	53.855	122.398	7	5.984	2.633	119.679	52.659
Сремски Карловци	70	32.038	14.097	21	28.834	65.533	4	3.204	1.410	64.077	28.194
Просечна хипотетичка општина	352	160.057	70.425	106	144.050	327.387	18	16.006	7.043	320.114	140.850

Б. ПАКЕТ ПОДРШКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ОБРАЗОВНИХ РЕЗУЛТАТА

1. Модернизација инструмената за рану инклузију деце у предшколско образовање

Циљ мере јесте повећање доступности предшколског образовања кроз регресирање трошкова боравка у предшколским установама деце из три категорије угрожености:

- деца из материјално угрожених породица (дефинисана као деца примаоци дечијег додатка - **Варијанта А** или деца у породицама у којима се остварује право на новчану социјалну помоћ – **Варијанта Б**);
- деца са инвалидитетом (процена је да ове деце има око 10% у свакој старосној групи);
- деца без родитељског старања – прецизније деца у хранитељским породицама, јер се за децу смештену у институцијама социјалне заштите може претпоставити да добијају неку врсту услуге целодневно (тј. да макар из фискалног угла, за децу у институционалном смештају додатни трошкови када је реч о њиховом предшколском образовању неће бити потребни; оно што се каснијом проценом може показати као неопходно јесте евентуална прерасподела већ издвојених средстава).

Процена трошка ове мере обухватиће двогодишње регресирање трошка боравка. Старосне групе које би мером биле обухваћене јесу деца у припремном предшколском програму и деца годину дана млађа.

При процени трошка боравка коришћене су претпоставке из постојећих анализа⁵⁹. Такође, трошак полудневног боравка деце у ППП није урачунаван у укупном трошку мере, јер се већ сада пружа за сву децу са националног нивоа. Осим тога, целокупна мера је изведена у два сценарија, у зависности од тога да ли би деца боравила у целодневном или полудневном боравку, док би се у пракси могао очекивати просечни трошак два сценарија.

---

⁵⁹ UNICEF Serbia, *Early Childhood Education in Serbia - Different Costing Scenarios of Preschool Education in Serbia*, Sunčica Vujić, Hana Baronijan, Aleksandar Baucal, Beograd, Septembar 2012

Према којој је полудневни боравак детета (4-8 сати дневно) у предшколској установи на годишњем нивоу 87.830 динара, док је целодневни боравак (преко 8 сати дневно) 131.745 динара на годишњем нивоу.

Други извор, DefInfo Србија, наводи просечну месечну цену од 14.750 динара и на годишњем нивоу се не разликује значајно од података Уницефове студије, који су у анализи коришћени.

Базични трошковни пакет – Варијанта А

Табела 22. Трошак повећања доступности предшколског образовања

Материјално угрожена деца	Укупан број деце у датим старосним групама	Број таргетиране деце ⁶⁰	Варијанта 1 – Целодневни боравак			Варијанта 2 – Полудневни боравак		
			Додатан број деце које би требало обухватити мером	Годишњи трошак боравака по детету	Трошак, дин.	Додатан број деце које би требало обухватити мером	Годишњи ⁶¹ трошак боравака по детету	Трошак, дин.
У старосној групи 5,5-6,5 (ППП)	73.082	22.140	17.712 ⁶²	87.830	1.555.644.960	3.654 ⁶³	0	0
У старосној групи 3 -5,5	24.5921 ⁶⁴	55.351	44.281 ⁶⁵	131.745	5.833.800.345	44.281 ⁶⁶	87.830	3.889.200.230
Укупно, у динарима			7.389.445.305			3.889.200.230		
Укупно, у еврима			67,176.776			35.356.366		
Укупно, у милионима евра			67,2			35,4		

⁶⁰ Деца примаоци дечијег додатка

⁶¹ Покрива 10 месеци годишње.

⁶² На основу података из Уницефове студије, који сугеришу да је обухват угрожене деце предшколским образовањем око 20%, ова категорија је умањена за тај број деце

⁶³ Пет процената деце из дате старосне групе, јер је обухват ПП већ око 95%, те је претпоставка да су ван система у највећем проценту деца из социјално угрожених породица.

⁶⁴ Демографска статистика у Републици Србији у 2011. година, РЗС

⁶⁵ Осамдесет процената деце из најсиромашнијег квинтила, јер се може претпоставити да је 20% деце већ укључено у систем подршке.

⁶⁶ Осамдесет процената деце која примају дечији додатка, јер се може претпоставити да је 20% деце већ укључено у систем подршке

Деца са инвалидитетом		Укупан број деце у датим старосним групама	Број деце са инвалидитетом ⁶⁷	Додатан број деце које би требало обухватити мером ⁶⁸	Варијанта 1 – Целодневни боравак	Варијанта 2 – Полудневни боравак
					Годишњи трошак боравка по детету	Годишњи ⁶⁹ трошак боравка по детету
	У старосној групи 5,5-6,5 (ППП)	73.082	7.308	5.847	87.830	0
	У старосној групи 3 -5,5	245.921	24.592	19.674	131.745	87.830
	Укупно, у дин				3.105.493.140	1.727.967.420
	Укупно, евра				28.231.756	15.708.795
	Укупно, милиони евра				28,2	15,7

⁶⁷ Рачунато под претпоставком да је у датој старосној групи око 10% деце са инвалидитетом.

⁶⁸ Напомена: Број деце са инвалидитетом је умањен за децу са инвалидитетом која примају дечији додатак, јер су тада као вишеструко угрожена већ обрачуната у претходној категорији. Такође, број би требало умањити за број деце која су тренутно већ у систему предшколског образовања, али се може претпоставити да њихов обухват тренутно није значајан у њиховој укупној популацији, те стога није део ове анализе.

⁶⁹ Покрива 10 месеци годишње.

Деца без родитељског старања		Додатан број деце које би требало обухватити мером ⁷⁰	Варијанта 1 – Целодневни боравак	Варијанта 2 – Полудневни боравак
			Годишњи трошак боравка по детету	Годишњи ⁷¹ трошак боравка по детету
	У старосној групи 5,5-6,5 (ППП)	246	87.830	0
	У старосној групи 3 -5,5	615	131.745	87.830
	Укупно, у дин.		102.629.355	54.015.450
	Укупно, у еврима		932.994	491.050
	Укупно, милиони евра		0.9	0.5
Укупан трошак мере, у дин.			10.597.567.800	5.671.183.100
Укупан трошак мере, у еврима			96.341.525	51.556.210
Укупан трошак мере, милиони евра			96.3	51.6
Национални ниво у милионима евра, 20%			19.3	10.3
Локални ниво у милионима евра, 80%			77.1	41.2
Просечни расход по локалној самоуправи, у еврима			458.769	245.506

⁷⁰ Према табели 31: <http://www.zavodsz.gov.rs/PDF/izvestajoradu2013/IZVESTAJ%20CSR%202012%20FIN1.pdf>, број деце у хранитељским и сродничким хранитељским породицама старости 3-5 година износи 738 (2012. године). Уколико претпоставимо једнаку дистрибуцију деце у овој старосној групи, број деце по години предшколског образовања износио би око 246.

⁷¹ Покрива 10 месеци годишње.

Укупан трошак унапређења доступности инструмената ране инклузије деце у Варијанти А, која под материјално угроженом децом препознаје децу примаоце дечијег додатка, износи од 51,6 до 96,3 милиона евра годишње у зависности од тога да ли би сва деца била у полудневном или целодневном боравку.

При алоцирању трошкова у изабраним општинама коришћена је следећа логика: учешће деце са инвалидитетом у свим општинама једнако је просеку у Републици, што важи и за децу без родитељског старања.

Када је реч о утврђивању трошкова за материјално угрожену децу, код Варијанте А, ово учешће одговара учешћу деце примаоца ДД у свакој од општина, а у Варијанти Б, учешћу деце примаоца НСП у свакој од општина. Конкретно, расходи по изабраним општинама налазе се у табели у наставку.

	Динари										Еври	
	Мат.угроз - ДД		Деца са инвалидитетом		Деца без родитељског старања		Укупно централни+локални ниво		Укупно ЛС		Укупно ЛС	
	Варијанта 1	Варијанта 2	Варијанта 1	Варијанта 2	Варијанта 1	Варијанта 2	Варијанта 1	Варијанта 2	Варијанта 1	Варијанта 2	Варијанта 1	Варијанта 2
Србија	7.389.445.305	3.889.200.230	3.105.493.140	1.727.967.420	102.629.355	54.015.450	10.597.567.800	5.671.183.100	8.478.054.240	4.536.946.480	77.073.220	41.244.968
Трговиште	5.948.776	3.130.950	2.232.079	1.241.980	73.765	38.824	8.254.620	4.411.753	6.603.696	3.529.402	60.034	32.085
Кучево	33.561.172	17.663.859	5.786.785	3.219.900	191.240	100.653	39.539.197	20.984.411	31.631.357	16.787.529	287.558	152.614
Кнић	10.424.891	5.486.811	5.276.662	2.936.055	174.381	91.780	15.875.934	8.514.646	12.700.747	6.811.716	115.461	61.925
Бајина Башта	28.019.315	14.747.078	10.802.614	6.010.822	357.001	187.895	39.178.931	20.945.795	31.343.145	16.756.636	284.938	152.333
Чајетина	12.769.522	6.720.833	5.666.756	3.153.113	187.273	98.565	18.623.551	9.972.511	14.898.841	7.978.008	135.444	72.527
Темерин	36.719.642	19.326.219	13.152.414	7.318.304	434.657	228.767	50.306.713	26.873.290	40.245.370	21.498.632	365.867	195.442
Лајковац	7.653.962	4.028.420	6.910.903	3.845.385	228.389	120.205	14.793.255	7.994.010	11.834.604	6.395.208	107.587	58.138
Сремски Карловци	7.247.043	3.814.251	3.700.126	2.058.835	122.281	64.358	11.069.450	5.937.444	8.855.560	4.749.955	80.505	43.181
Просечна хипотетичка општина	43.984.793	23.150.001	18.485.078	10.285.520	610.889	321.521	63.080.761	33.757.042	50.464.609	27.005.634	458.769	245.506

Базични трошковни пакет – Варијанта Б

Трошак Варијанте Б под којом се као материјално угрожена деца препознају деца примаоци новчане социјалне помоћи процењује се на око 22,4% трошка Варијанте А која као материјално угрожену децу препознаје кориснике дечијег додатка, с обзиром на то да је број деце примаоца НСП 22,4% деце која примају ДД. Иста рачуница је коришћена за децу са инвалидитетом и децу без родитељског старања.

Укупан трошак овако дефинисане мере износи од 24,1 до 44,2 милиона евра годишње у зависности од тога да ли би сва деца била у полудневном или целодневном боравку.

Табела 23. Укупан трошак мере

	Варијанта 1 – Целодневни боравак	Варијанта 2 – Полудневни боравак
Материјално угрожена деца	1.655.235.748	871.180.852
Деца са инвалидитетом	3.105.493.140	1.727.967.420
Деца без родитељског старања	102.629.355	54.015.450
Укупан трошак мере, у динарима	4.863.358.243	2.653.163.722
Укупан трошак мере, у еврима	44.212.348	24.119.670
Укупан трошак мере, у милионима евра	44,2	24,1
Национални ниво у милионима евра, 20%	8,8	4,8
Локални ниво, у милионима евра, 80%	35,4	19,3
Просечни расход по локалној самоуправи, у еврима	210.535	114.856

Трошкови по општинама у Варијанти Б изведени су на исти начин као и у Варијанти А, уз наведено умањење трошкова у категорији материјално угрожене деце с обзиром на њихово другачије дефинисање. Расходи по општини у просеку се крећу од 114.856 евра до 210.535 евра годишње. Ипак, важно је напоменути велике разлике у распону трошкова између општина различите величине.

	Динари										Еври	
	Мат.уғроз - НСП		Деца са инвалидитетом		Деца без родитељског старања		Укупно централни+локални ниво		Укупно ЛС		Укупно ЛС	
	Варијанта 1	Варијанта 2	Варијанта 1	Варијанта 2	Варијанта 1	Варијанта 2	Варијанта 1	Варијанта 2	Варијанта 1	Варијанта 2	Варијанта 1	Варијанта 2
Србија	1.655.235.748	871.180.852	3.105.493.140	1.727.967.420	102.629.355	54.015.450	4.863.358.243	2.653.163.722	3.890.686.595	2.122.530.977	35.369.878	19.295.736
Трговиште	1.332.526	701.333	2.232.079	1.241.980	73.765	38.824	3.638.370	1.982.137	2.910.696	1.585.709	26.461	14.416
Кучево	7.517.702	3.956.704	5.786.785	3.219.900	191.240	100.653	13.495.727	7.277.257	10.796.582	5.821.806	98.151	52.926
Кнић	2.335.175	1.229.046	5.276.662	2.936.055	174.381	91.780	7.786.218	4.256.881	6.228.975	3.405.504	56.627	30.959
Бајина Башта	6.276.327	3.303.346	10.802.614	6.010.822	357.001	187.895	17.435.942	9.502.063	13.948.753	7.601.650	126.807	69.106
Чајетина	2.860.373	1.505.467	5.666.756	3.153.113	187.273	98.565	8.714.402	4.757.145	6.971.522	3.805.716	63.377	34.597
Темерин	8.225.200	4.329.073	13.152.414	7.318.304	434.657	228.767	21.812.271	11.876.144	17.449.817	9.500.915	158.635	86.372
Лајковац	1.714.488	902.366	6.910.903	3.845.385	228.389	120.205	8.853.780	4.867.956	7.083.024	3.894.365	64.391	35.403
Сремски Карловци	1.623.338	854.392	3.700.126	2.058.835	122.281	64.358	5.445.745	2.977.585	4.356.596	2.382.068	39.605	21.655
Просечна хипотетичка општина	9.852.594	5.185.600	18.485.078	10.285.520	610.889	321.521	28.948.561	15.792.641	23.158.849	12.634.113	210.535	114.856

Децу без родитељског старања у институцијама социјалне заштите требало би равноправно укључити у овај вид подршке, а с обзиром на то да се средства из буџета за њихов дневни боравак већ издвајају, додатна средства у значајно већем износу неће бити потребна. Оно што би у овом случају било неопходно јесте другачије трошење средстава.

Имплементациони инструменти

1. Консултације ради измене Закона о финансијској подршци породицама са децом како би се омогућило субвенционисано похађање предшколске наставе (консултације би потенцијално размотриле и могућности финансирања предшколског образовања кроз наменска средства из буџета Министарства, што би са собом захтевало и одговарајуће законске измене). Консултативни процес укључиће представнике локалних самоуправа, као и представнике са националног нивоа како би се договориле измене у финансирању ових мера.

Трошак овог процеса може се грубо изједначити са консултативним процесом у дефинисаним у мери 2.а. пакета Мера А: Законско/системско дефинисање обавезе обезбеђивања одеће и обуће, чији је укупни трошак процењен на 600.000 динара, тј. око 5.455 евра.

Табела 24. Укупни трошак мере

Трошак актера, у динарима	275.000
Трошак експерата, у динарима	325.000
Укупно, у динарима	600.000
Укупно, у еврима	5.455

2. Пружање додатне подршке ЛСГ и предшколским установама у планирању и трошењу средстава и обезбеђивању предшколског образовања. Оквирни трошак мере изведен под претпоставкама истим као и у мери 2.1. Унапређење пружања допунске наставе. Што се тиче извора финансирања, ове мере размотрити могућности финансирања из будућих донаторских средстава и постојећих донаторски финансираних програма.

Елементи на основу којих је изведена калкулација трошка ове мере су следећи:

- Број локалних самоуправа износи 168. Број лица која ће бити укључена у обуку у свакој од самоуправа износи три. Укупан број лица укључених у обуку износи 504 лица.
- Просечан број особа у групи износи око 30, значи да је укупан број група које је потребно организovati приближно 17.
- Обуку држе водитељи. Укупан број водитеља по обуци је два.
- Плаћање водитеља обавља се по дану одржане обуке, с тим да је укупан број радних дана водитеља 100 (50 по водитељу, од чега је 30 радних дана директне обуке, а 20 радних дана су дани припреме материјала, вођења записника, време потребно да се проведе у путу и сл.). Уколико је дан водитеља обуке 10.000 динара, укупан трошак рада водитеља износио би $100 \cdot 10.000 = 1.000.000$ динара.
- Калкулација трошка предложене мере је изведена под претпоставком да се коришћење сале у којој ће се обуке организovati може обезбедити и без новчане надокнаде (уступањем објеката), тако да се у самом обрачуну трошкова изводе два сценарија трошкова у зависности од (не)постојања овог трошка. Уколико је најам сале 5.000 динара (по сали) дневно, за 30 дана обуке потребно је 150.000 динара (5.000 динара дневни најам сале * 30 обука = 150.000 динара)
- Начин на који је мера дефинисана сугерише њено постојање искључиво у првој години увођења мере.

Табела 25. Обрачун трошка

Трошак обуке запослених у ЛСГ и ПУ	I Трошак по запосленом у ЛСГ и ПУ		Број наставног особља	Укупни трошак наставног особља
	Храна и освежење	1.100 динара дневно	504	554.400
	Превоз	2.000 динара ⁷²	151 ⁷³	302.000
	Укупно, динара			856400
	II Трошак по водитељу		Број водитеља	Укупни трошак водитеља
	Трошкови зараде	500.000 динара	2	1.000.000
	Храна и освежење	1.100 x 30 дана	2	66.000
	Превоз	30 обука 2.000 динара ⁷⁴	2	120.000
	Укупно, динара			1.186.000
	Укупан трошак у динарима (I+II)			
Укупан трошак у еврима (I+II)				18.567

3. За ефикасно спровођење ове мере потребно је постојање функционалног система података, који би умрежавао информације доступне из различитих извора. Трошак успостављања овог система обрађен је у мери Модернизација и побољшање програма дечијег додатка у таргетирању, обухвату и администрирању помоћи.
4. Укључивање лиценцираних приватних пружалаца предшколског образовања у систем на раноправан начин, као и за државне пружаоце услуга. Претпоставља се да трошак ове измене није знатан и да се може покрити трошком наведеним у мери један имплементационог пакета.
5. Информациони пакет - Трошак целокупног информационог пакета дефинисан је детаљније под мером Промотивне активности са циљем бољег таргетирања дечијих додатака. Исти скуп информационих канала и њихов обим био би дефинисан и овом мером.

Како би се унапредила информисаност угрожених породица са децом одговарајуће старости (3-5,5 година) о правима и начинима остваривања додатне подршке, планирана је израда брошура, лифлета, постера, постављање интернет информација и слично. Број потребних штампаних материјала једнак је приближно броју породица са децом одговарајуће старости (њих око 70.000 по једној старосној групи), умањен за половину с обзиром на то да је просечан број деце по породици двоје. С обзиром на тешкоћу препознавања породица које ће остварити право на ову подршку, чини се једноставније дефинисање мере на овај начин. Уколико претпоставимо да је цена израде и штампе пакета промотивних материјала по породици 300 динара (укључујући и трошак ангажовања аутора промотивних материјала), укупан трошак ове мере износио би око 26,3 милиона динара годишње. У просеку трошак за локалну самоуправу износио би око 1.420 евра.

⁷² Просечни трошак повратне карте

⁷³ Претпоставка је да ће превоз бити потребан за приближно 30% учесника.

⁷⁴ Просечни трошак повратне карте

Табела 26. Процена коштања промотивног материјала

	Број породица	Цена промотивног материјала по породици, у динарима
	87.500	300
Укупно, у динарима		26.250.000
Укупно, у еврима		238.636
Просечно издвајање по општини, у еврима⁷⁵		1.420

Укупан трошак имплементационих мера износи:

Консултације	600.000
Пружање додатне подршке	2.042.400
Промотивни материјал	26.250.000
Укупно, динари	28.892.400
Укупно, еври	262.658

Трошак имплементационих инструмената у укупном износу од 263.000 евра подељен је на трошак консултативног процеса и мере обуке као мере које се могу равномерно расподелити на све општине, јер претпостављају равноправан третман свих локалних самоуправа у овом процесу. Са друге стране, мера промоције унапређеног инструмента ране инклузије деце распоређена је на општине у складу са уделом деце у датој општини у односу на број деце у општој популацији, уз претпоставку да је цена коштања једнице промотивног материјала 300 динара и да просечно домаћинство има двоје деце, те да на свако двоје деце одговарајуће старости долази један промотивни материјал.

	Трошак консултација и мера обуке ЛС	Трошак промотивног материјала	Укупно
У динарима			
Србија	2.642.400	26.250.000	28.892.400
У еврима			
Србија	24.022	238.636	262.658
Трговиште	143	172	315
Кучево	143	445	588
Кнић	143	405	548
Бајина Башта	143	830	973
Чајетина	143	435	578
Темерин	143	1.011	1.154
Лајковац	143	531	674
Сремски Карловци	143	284	427
Просечна хипотетичка општина	143	1.420	1.563

⁷⁵ <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=321>, број општина износи 168.

2. Ревитализовање и модернизовање допунске наставе

Циљ ове мере јесте додатно унапређење пружања допунске наставе. Додатним улагањем у обуке наставног особља, значај допунске наставе пре свега на превенцији неуспеха и изградњи позивитног става према образовању биће увећан.

Инструменти којима би се подржало остваривање циљева ове мере су следећи:

1. Потребно је спровести студију изводљивости како би се проценило тренутно стање и будуће потребе с озбиром на то да је допунска настава део постојећег система, али су њени ефекти недовољно јасни и транспарентни.

Табела 27. Процена коштања израде студије изводљивости

	Број експерата	Број радних дана по експерту	Радни дан експерта, у динарима
	3	30	25.000
Укупно, у динарима	2.250.000		
Укупно, у еврима	20.455		

2. Потребно је развити оквир за даље активности у допунској настави, базиране на најбољим праксама из других земаља, укључујући, како концептуалне тако и логистичке иновације.

Табела 28. Процена коштања израде анализе засноване на најбољим праксама

	Број експерата	Број радних дана по експерту	Радни дан експерта, у динарима
	3	30	25.000
Укупно, у динарима	2.250.000		
Укупно, у еврима	20.455		

3. Пре имплементације у ширем опсегу било би потребно пилотирање новог концепта допунске наставе у 10% школа у току две године.
Према подацима из главе 1 ове анализе, укупан број наставника са пуним радним временом у основном и средњем образовању износи 56.894, док је укупан број школа 2.094. Уколико у пилот-програм буде укључено 10% школа, а у свакој од тих школа 30% наставног особља, добијамо број од око 1.700 наставника који би у пилот-програму били укључени у програм обуке. Како је трајање пилот-програма предвиђено на две године, по години би број наставника износио 850. Уколико претпоставимо да је просечан број наставника по групи 30, било би потребно организовање обуке за 28 група. Током тродневне обуке, коју би обављала два експерта, укупни годишњи трошкови пилот-пројекта би износили:

Табела 29. Обрачун годишњег трошка пилот пројекта

Трошак обуке наставног особља у једног години пилота	I Трошак по наставном особљу		Број наставног особља	Укупни трошак наставног особља
	Храна и освежење	1.100 динара дневно * 3 дана	850	2.805.000
	Смештај	3.300 динара * 2 ноћи	255 ⁷⁶	1.683.000
	Превоз	2.000 динара ⁷⁷	255 ⁷⁸	510.000
	Укупно, динара			4.998.000
	II Трошак по експерту		Број експерата	Укупни трошак водитеља
	Дневница и број радних дана	25.000 динара * 187 радних дана ⁷⁹		4.675.000
	II Трошак по експерту		Број експерата	Укупни трошак водитеља
	Смештај	3.300 динара * 28 пакета обуке * 2 ноћи	2	369.600
	Превоз	28 пакета обуке * 2.000 динара ⁸⁰	2	112.000
	Укупно, динара			5.341.400
	Укупан пилот годишњи трошак, у динарима (I+II)			10.339.400
Трошак пилота, по години, у еврима			93.995	

Уколико би се морало обезбедити и плаћање простора у коме би се обуке обављале, додатни трошак за ове намене износио би око 420.000 динара, тј. приближно 3.818 евра.

Табела 30. Трошкови најма сале, годишњи

Дневни трошак најма сале	5.000 динара
Број група	28
Број дана обуке по групи	3
Укупно, у динарима	420.000

4. Израда приручника који би олакшао имплементацију мере, у првој фази током трајања пилота у мањем обиму, а затим у већем.

⁷⁶ Претпоставка је да ће смештај бити потребан за приближно 30% учесника.

⁷⁷ Просечни трошак повратне карте

⁷⁸ Претпоставка је да ће смештај бити потребан за приближно 30% учесника.

⁷⁹ За 28 група и тродневну обуку по групи, за два експерта било би потребно 170 дана обуке. Овај број је увећан за 10% за додатно време потребно за припрему обука.

⁸⁰ Просечни трошак повратне карте

Осим обуке, запослени у школама који буду обухваћени обуком ће добити и приручнике за унапређење спровођења допунске наставе. Два приручника ће бити израђена и штампана у по 17.086 примерака колико је и укупан процењен број наставног особља који би био обухваћен мером у њеном укупном трајању. У прве две године приручници би се штампали само за полазнике пилот-програма (овај трошак представља око 10% укупног трошка израде приручника и износи 10.861 евро), а накнадно и за све остале учеснике.

Табела 31. Трошкови израде приручника

Ауторски хонорари	5 аутора * 1.000.000 динара	5.000.000
Припрема за штампу	2 приручника * 200 страница * 300 динара по страници	120.000
Штампа, дистрибуција	2 приручника * 200 страница * 17.086 примерака	6.827.280
Укупно, у динарима		11.947.280
Укупно, у еврима		108.612
Укупно, у милионима евра		0,1

Према примеру ценовника⁸¹

- Развој програма обуке и њихово спровођење на одговарајућем броју кадра у школама у другој фази пројекта. Препорука је да овим мерама буде укључено око 30% запослених наставника (укључујући у овај број и школске саветнике), што би требало спровести у периоду од пет година, од којих су две године у пилоту.

Број наставног кадра који је потребно укључити у обуке, након пилота, износи 15.368 (од 30% укупног броја наставног особља, тј. 56.894, који је умањен за 1.700 лица обучених током пилота). Како је трајање ове обуке трогодишње, по години би требало обучити око 5.123 лица, тј. одржати 171 тродневну обуку. С обзиром на то да свака група има тродневну обуку, потребно је одржати 513 радних дана годишње, што је могуће покрити уз запошљавање три експертска пара (6 експерата), који би сваки појединачно одрадио 171 радни дан обучавања. Сваки експертски пар би обучавао 57 група. У наставку смо претпоставили да се експерти не би плаћали по дневници, већ запошљавањем на годишњем нивоу, с обзиром на ниже издатке.

⁸¹ <http://www.clickman.rs/sr/cenovnik>

Табела 32. Обрачун годишњег трошка друге фазе пројекта (укупног трајања од три године)

Трошак обуке наставног особља у другој фази пројекта	I Трошак по наставном особљу		Број наставног особља	Укупни трошак наставног особља
	Храна и освежење	1.100 динара дневно * 3 дана	5.123	16.905.900
	Смештај	3.300 динара * 2 ноћи	1.537 ⁸²	10.144.200
	Превоз	2.000 динара ⁸³	1.537 ⁸⁴	3.074.000
	Укупно, у динарима			30.124.100
	II Трошак по експерту		Број експерата	Укупни трошак водитеља
	Годишња плата	1440000 ⁸⁵	6	8.640.000
	Храна и освежење	1.100 x 171 дана обуке	6	188.100
	Смештај	3.300 динара * 57 група ⁸⁶ * 2 ноћи	6	376.200
	Превоз	57 група * 2.000 динара ⁸⁷	6	114.000
Укупно, у динарима			9.318.300	
Укупан годишњи трошак друге фазе пројекта, у динарима (I+II)			39.442.400	
Трошак друге фазе, по години, у еврима			358.567	

Уколико би се морало обезбедити и плаћање простора у коме би се обуке обављале, додатни трошак за ове намене износио би око 2.565.000 динара, тј. око 23.318 евра.

Табела 33. Трошкови најма сале, годишњи

Дневни трошак најма сале	5.000 динара
Број група	171
Број дана обуке по групи	3
Укупно, у динарима	2.565.000
Укупно, у еврима	23.318

6. Унапређење система екстерне процене квалитета пружања допунске наставе у школама и додавање других механизма који би утицали на побољшање и очување квалитета допунске наставе. Потребно је спровођење периодичног оцењивања квалитета пружених услуга, најмање сваке две године у току следећих шест до осам година.

⁸² Претпоставка је да ће смештај бити потребан за приближно 30% учесника.

⁸³ Просечни трошак повратне карте

⁸⁴ Претпоставка је да ће превоз бити потребан за приближно 30% учесника.

⁸⁵ Дванаест месечних плата, по 120.000 динара

⁸⁶ Број група од по 30 лица

⁸⁷ Просечни трошак повратне карте

Процена је да ове измене не морају нужно захтевати додатна издвајања, већ промену надлежности и обавеза, као и организације служби које редовно контролишу рад образовних институција.

7. Успостављање и спровођење система награђивања и промоције добрих пракси у допунској настави.

Процена је да ове измене не морају нужно захтевати додатна издвајања, већ промену надлежности и обавеза, као и организације служби које редовно контролишу рад образовних институција.

Након спровођења пилота, а пре увођења измена у редован систем образовања, било би потребно изменити одговарајућа законска и подзаконска акта.

Табела 34. Укупни (петогодишњи) трошак мере

	Годишњи трошак	Укупан трошак
Варијанта 1 (без трошка најма простора)	Студија изводљивости	2.250.000
	Анализа заснована на најбољим праксама	2.250.000
	Пилот	10.339.400
	*најам	420.000
	Израда приручника	
	Друга фаза пројекта	39.442.400
	*најам	2.565.000
	Укупан трошак мере, у динарима	116.010.880
	Укупан трошак мере, у еврима	1.054.644
	Укупан трошак мере, у милионима евра	1,1
Варијанта 2 (са трошком најма простора)	Укупан трошак мере, у динарима	121.980.880
	Укупан трошак мере, у еврима	1.108.917
	Укупан трошак мере, у милионима евра	1,1

Инструменти за ревитализовање допунске наставе укључују:

Израду студије изводљивости чија је израда процењена на 20.455 евра.

Израду анализе засноване на најбољим праксама чија је израда процењена на 20.455 евра.

Пилотирање новог концепта допунске наставе у 10% школа током две године, који би укључио 30% наставника у пилотираним школама. Трошак тродневне обуке наставника, коју би обављала два експерта, годишње би износио 93.995 евра (додатно, у случају неопходности изнајмљивања сале за одржавање обука трошак би био увећан за 3.818 евра).

Израду и штампање приручника за наставно особље које би било обухваћено мером током целог њеног трајања у износу од 108.612 евра.

Развој и спровођење програма обуке у другој фази спровођења мере, који би имао циљ покривање 30% наставника у преосталим школама обукама (током три године). Трошак друге фазе по години износи 358.567 евра (додатно, у случају неопходности изнајмљивања сале за одржавање обука трошак би био увећан за 23.318 евра).

Преостала два елемента имплементације мере: унапређење система екстерне процене квалитета пружања допунске наставе и успостављање и спровођење система награђивања и промоције добрих пракси у допунској настави не би захтевали додатна издвајања.

По општинама, алоцирање расхода урађено је у складу са учешћем деце у односу на укупан број деце у Републици, а сам расход је исказан као износ у петогодишњем периоду, као и просечан годишњи расход.

	У еврима			
	5-годишњи расход	1-годишњи расход	5-годишњи расход	1-годишњи расход
Србија	1.054.644	210.929	1.108.917	221.783
Трговиште	758	152	797	159
Кучево	1.965	393	2.066	413
Кнић	1.792	358	1.884	377
Бајина Башта	3.669	734	3.857	771
Чајетина	1.924	385	2.023	405
Темерин	4.467	893	4.696	939
Лајковац	2.347	469	2.468	494
Сремски Карловци	1.257	251	1.321	264
Просечна хипотетичка општина	6.278	1.256	6.601	1.320

3. Осавремењивање школских библиотека и ИТ центара

Мером је предвиђено осавремењивање библиотечког фонда, преуређење библиотеке (увођење рачунара, обезбеђивање интернет приступа и сл.), као и обука библиотекара у школи (обука за једног библиотекара у трајању од три дана у свакој школи).

Укупни трошак мере је 3,5 милијарди динара, тј. око 31,7 милиона евра.

Табела 35. Трошак осавремењивања школских библиотека и ИТ центра

	Цена по школи, у динарима	Број школа	Укупан трошак
Осавремењивање библиотечког фонда ⁸⁸	1.100.000	2.094	2.303.400.000
Преуређење библиотеке	550.000	2.094	1.151.700.000
Обука библиотекара (3 дана обуке)	15.000	2.094	31.410.000
Укупно, у динарима			3.486.510.000
Укупно, у милионима евра			31,7
Просечно издвајање по општини, у еврима			188.664

С обзиром на дизајн мере, који подразумева преуређења библиотеке и ИТ центра у износу од 10.000 евра, набавку библиотечког фонда у износу од 5.000 евра по школи и дан обуке библиотекара око 50 евра, трошак комплетне замене у свим школама у Србији износи око 31,7 милион евра. У општини са просечним бројем школа овај трошак комплетне модернизације ИТ центара и библиотека износио би око 188.664 евра. Ипак, имајући у виду висину потребних издвајања, као и приоритете унутар општине, реално је очекивати да свака општина предложи свој редослед

⁸⁸ Процена је да је трошак преуређења библиотеке 10.000 евра, набавка библиотечког фонда 5.000 евра по школи и дан обуке библиотекара око 50 евра.

обнављања библиотека и то тако да у свакој општини по једна школа буде обновљена годишње. У том случају, трошак по општини би годишње износио око 15.000 евра, док би се општине са више расположивих средстава(донација) могле одлучити да ово осавремењивање изведу у краћем року.

4. Ревитализовати школско развојно планирање

- Циљ ове мере јесте да се у двогодишњем периоду уради ревитализација школског развојног планирања у 10% школа у пилот-пројекту. Обрачун годишњег трошка мере је изведен на следећи начин: укупан број школа у основном и средњем образовању према калкулацијама аутора износи 2.094. Од тог броја 10% школа износи око 210 школа, што значи да је у годишњем плану да се мером обухвати 105 школа.
- Полази се од тога да је износ гранта за првих 10% школа укључених у меру око 220.000 динара, те је укупан трошак мере у прве две године спровођења око 46.200.000 динара, тј. око 420.000 евра.
- Осталих 90% школа у меру ће бити укључено у трећој и четвртој години спровођења мере, када буду познати ефекти пилота. Износ гранта за те школе износиће око 110.000 динара, а укупан трошак 207.240.000 динара, тј. око 1.884.000 евра.
- У прве две године спровођења мере било би потребно укључити и трошкове обуке и вођења и праћења целог процеса, чији се трошкови могу проценити на око 11.000.000 динара, тј. око 100.000 евра.
- Осим наведеног, додатни трошкови укључују израду, штампање и промовисање приручника, чији се укупан трошак процењује на око 11.000.000 динара, тј. око 100.000 евра⁸⁹.
- Укупан трошак овако дефинисане мере у целом четворогодишњем трајању износи око 2,5 милиона евра.

---

⁸⁹ Исти обрачун коришћен је у мери Унапређење допунске наставе.

Табела 36. Трошак мере – ревитализација школског развојног планирања

	Број школа	Износ гранта	Укупан трошак ревитализације развојног планирања
Пилот-фаза (прве две године спровођења)	210	220.000	46.200.000
3. и 4. година спровођења	1.884	110.000	207.240.000
Додатни трошкови: трошкови обуке, вођења и мониторинга трошкови израде, штампања и промовисање приручника			22.000.000
Укупно, у динарима			275.440.000
Укупно, у еврима			2.504.000
Укупно, у милионима евра			2,5

Трошак ревитализације школског развојног планирања укључује доделу гранта по школи у износу од 2.000 евра у пилот-фази (прве две године), тј. 1.000 евра у 3. и 4. години спровођења. Додатно, у укупном трошку мере урачунати су и трошкови обуке, вођења и мониторинг процеса процењени на око 100.000 евра и трошкови израде, штампања, дистрибуције и промоције приручника у истом износу. Укупни трошак овако дефинисане мере у четворогодишњем трајању износи око 2,5 милиона евра. Општине у илустративном примеру могу бити обухваћене мером у првој фази или у другој фази и, у зависности од тога, трошак би се налазио у изнетом распону.

4. ПАКЕТ ПОДРШКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ЕФИКАСНОСТИ СОЦИЈАЛНОГ СИСТЕМА

1. Подстицање системског обезбеђивања теренских услуга намењених породицама и деци из угрожених група

- Подстицање системског обезбеђивања теренских услуга намењених породицама и деци из угрожених група, тј. обезбеђивање услуга проналажења угрожене деце/породица ван система и њихово укључивање у постојећи редован систем подршке јесте следећа планирана мера. Једна од примарних активности лица ангажованих на овим пословима требало би да буде откривање занемарене деце и деце која су ван система образовања и спровођење низа активности којима би се подржало њихово враћање у систем образовања.
- Према подацима расположивим за 2010/2011. школску годину⁹⁰, број деце која су већ од обавезног припремног предшколског програма ван система образовања је преко 10%⁹¹.
- Основно образовање не похађа око 4% деце, а не заврши га око 8% деце.
- Обухват деце средњим образовањем још је нижи него основним образовањем. Око 15% деце средњошколског узраста не похађа средњу школу.
- Укупан број деце ван система образовања према овим подацима износи око 100.000. Овај број садржи и децу која током основног образовања „испадну“ из система образовања и никада не заврше основно образовање.

Табела 37. Број деце која на похађају наставу или не заврше образовање

Ниво образовања	Број деце која не похађају наставу или не заврше образовање
Обавезни припремни предшколски програм, не похађају	6.549 ⁹²
Основно образовање, не заврше	51.072 ⁹³
Средње образовање, не похађају	42.593 ⁹⁴
Укупно	100.214

- Уколико један тим (сачињен од две особе) годишње обави 200 дана теренског рада, са око 10 посета домаћинствима дневно и уколико у сваком петом домаћинству⁹⁵ наиђу на занемарено дете и/или дете ван система образовања, годишње би један тим откривао око 400 занемарене деце годишње.
- Уколико је циљ да се у току једне године мапирају сва посебно угрожена деца, било би потребно теренско ангажовање око 250 тимова, тј. ангажовање најмање око 500 лица.

⁹⁰ Извор: РЗС, Статистички годишњак Републике Србије 2013, Београд 2013.

⁹¹ Иако се тај проценат у наредним школским годинама смањивао, остао је значајан.

⁹² Десет процената од 65.489 деце која су у школској 2013/2013 похађале припремни предшколски програм.

⁹³ Осам процената деце од 638.400 деце која су похађала основно образовање у школској 2010/2011. години. Извор: РЗС, Статистички годишњак РС 2012, Београд 2013.

⁹⁴ Петнаест процената деце од 283.952 деце која су похађала средње образовање у школској 2010/2011. години. Извор: РЗС, Статистички годишњак РС 2012, Београд 2013.

⁹⁵ У првим годинама рада, особе које обављају теренске посете домаћинствима биле би усмераване на подручја са препознатим повећаним ризиком од ове врсте занемаривања. Ово је разлог релативно високе стопе „откривања“ угрожене деце.

- Уколико план буде нешто реалнији и буде дефинисао да се, у примера ради, трогодишњем периоду мапирају сва угрожена деца, годишњи број тимова износио би око 80 и било би потребно ангажовање око најмање 160 особа задужених за теренски рад, откривање занемарене деце, као и деце у ризику од занемаривања.
- Укупни трошак мере у трогодишњем плану, са 160 особа на терену, на годишњем нивоу износи око 3.130 евра по локалној самоуправи.

Табела 38. Трошкови теренског рада на откривању занемарене деце, 3-годишњи план

	Број особа на терену	Годишња бруто зарада	Трошак
Трошак зараде	160	720.000 ⁹⁶	115.200.000
Трошак хране, освежења	160*1100*200		35.200.000
Трошак превоза	200*500 ⁹⁷		100.000
Административни, управљачки и други пратећи трошкови ⁹⁸			23.040.000
Укупно, у динарима			173.540.000
Укупно, у милионима евра			1,6
Просечно годишње издвајање по општини, у еврима⁹⁹			3.130

Од додатних интервенција пожељно би било постојање функционалне веб-странице, са редовним ажурирањем отворених позива за финансирање услуга у заједници и могућности онлајн-регистровања лиценцираних пружалаца услуга и организација. Креирање и редовно одржавање и администрирање оваквом страницом годишње кошта око 110.000 динара или приближно око 1.000 евра.

Један потенцијални извор финансирања ових трошкова могла би да буду средства из ИПА фондова у сектору ХРД (ИПА 2014-2012) за подизање капацитета и развој процеса децентрализованог пружања услуга у заједници и плурализма пружалаца услуга социјалне заштите.

Потреба за системским обезбеђивањем теренских услуга намењених откривању угрожене деце ван система подршке дефинисана је у складу са проценама о броју деце која се тренутно налазе ван образовања (овај број грубо је процењен на око 100.000 деце у Србији). Уз претпостављен годишњи број дана теренског рада на откривању занемарене деце и стопу „откривања“ угрожене деце, у трогодишњем периоду трошак ангажовања стручног тима износио би око 1,6 милион евра, тј. око 525.879 евра годишње, односно 3.130 евра за просечну општину.

Илустративно, годишњи ниво трошкова за општине наведене у примеру може се наћи у табели у наставку. Удео трошка појединачне општине у укупном трошку РС, дефинисан је у складу са уделом деце у општини.

Србија			525.879
Трговиште	378	Чајетина	960
Кучево	980	Темерин	2.227
Кнић	894	Лајковац	1.170
Бајина Башта	1.829	Сремски Карловци	627
Просечна хипотетичка општина			3.130

⁹⁶ Уз претпоставку да обе особе примају плату једнаку просечној месечној заради у РС која је важила за мај 2013. године: <http://webzr.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/04/82/zp11062013.pdf>

⁹⁷ Трошак превоза процењен је на 500 динара по дану/посети.

⁹⁸ Процењено је да ови трошкови износе око 20% трошкова зарада.

⁹⁹ <http://webzr.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=321>, број општина износи 168.

2. Центри за социјални рад и активна инклузија

Циљ мере јесте постављање метода активне инклузије у центрима за социјални рад, односно активације корисника финансијских социјалних давања, што би омогућило и отварање вођења случаја где је потребно, како би се ефикасније пратило напредовање деце и младих који су корисници услуга из области социјалне заштите у образовању, како би се омогућила превенција могућих нежељених догађаја или, у односу на потребе, мобилисала потребна подршка која је доступна у заједници и подстакла позитивне промене код њих.

Спровођење метода активације у раду центара за социјални рад (ЦСР) и ефикасније праћење деце – корисника ЦСР би захтевало, запошљавање још лица у ЦСР уколико се овим додатно оптерети квалитет рада и онемогући приоритизовање образовних потреба деце.

Процена трошкова за неопходна нова запошљавања, обуку у активацији и вођењу случаја за запослене у ЦСР, као и развој приручника за поспешивање примене правила и поступака за запослене у ЦСР би требало да буде предмет прецизне анализе оптималне оптерећености водитеља случаја а на основу тренутног броја водитеља случаја ангажованих у непосредном раду са децом и младима.

3. Родитељска партиципација и обуке

Мера: Обуке за здраво родитељство

- Циљ ове мере јесте увећање родитељске партиципације и њихово оснаживање за пружање подршке својој деци у учењу, као и пружање опште обуке у родитељству. Број домаћинстава која ће бити укључена у ову меру подршке биће одређена бројем садашњих корисника дечијих додатака и новчане социјалне помоћи. Крајем 2012. године било је приближно 208.633 домаћинстава корисника ове врсте помоћи и преко 386.000 деце. Додатно, приближно 11.752 детета су примаоци новчане социјалне помоћи, а не и дечијег додатка. Број породица за које је потребно увећати број породица примаоца дечијег додатка износи 6.344. До овог броја дошло се тако што се просечан број деце који постоји у породицама које примају дечији додаток 1,85 применио и на примаоце искључиво новчане социјалне помоћи ($11.752/1,85 = 6.344$). Иако није потпуно прецизно, одступања не могу значајније утицати на укупне трошкове мере. Уколико саберемо сва домаћинства која остварују месечну подршку у доходу из републичког буџета, долази се до податка да је таквих породица било око 214.977 крајем 2012. године.
- Обуке су планиране за родитеље све деце, а не само за родитеље деце школског узраста. Разлог је тај што највећи број породица које остварују право на ДД то право остварују за више од једног детета¹⁰⁰, те може се претпоставити да је у таквим домаћинствима макар једно дете школског узраста. Друго, чак и када је дете још увек ван система образовања, важно је организовати припрему и сензитивацију родитеља о значају образовања за децу која ће у наредним годинама бити на школовању.

---

¹⁰⁰ Само око 20% породица прима дечији додаток за једно дете према анализи Програм дечијих додатака у Србији: Анализа и предлози за унапређење, Гордана Матковић, Бошко Мијатовић за Уницеф Србија, Београд, 2012.

- Број родитеља који ће бити обухваћени обуком је 214.977. Уколико је једном обуком обухваћено 30 родитеља, укупан број обука које је потребно одржати износи 7.166. Уколико је годишњи број радних дана око 220 (без дана викенда, годишњих одмора и државних празника) и уколико водитељ може да одржи 200 дана обуке годишње, било би потребно запошљавање око 36 водитеља.
- Укупни трошак финансирања родитељске партиципације и обуке по општини у просеку износи око 98.618 евра, а у укупном износу за око 16,6 милиона евра.
- Трајање ове мере може се расподелити на 4 године, те се годишњи трошак за општину у Србији у просеку може проценити на око 24.655 евра.

Табела 39. Трошкови обуке у родитељству

Трошкови водитеља	Број водитеља	Годишњи расход	Укупни трошак
Зараде водитеља	36	120.000	4.320.000
Трошак превоза	36	30 ¹⁰¹ * 2.000 динара	2.160.000
Трошак смештаја, хране, освежења	36	3.300 динара смештај *200 ноћи + 1.100 динара храна и освежење * 200 дана	31.680.000
Укупно трошкови водитеља			38.160.000
Трошкови полазника обуке	Број полазника		
Храна и освежење	214.977	7 дана * 1.100 динара	1655322900
Превоз	214.977* 30%	2.000 динара	128.986.200
Укупно трошкови полазника обуке			1.784.309.100
1+2 Укупно трошкови обуке у родитељству, у динарима			1.822.469.100
1+2 Укупно трошкови обуке у родитељству, у милионима евра			16,6
Просечно издвајање по општини, у еврима¹⁰²			98.618

Идеја је да родитељи све деце која примају ДД и НСП добију обуку о здравом родитељству како би била сензитивисана о значају подршке коју могу да пруже свом детету. За ове потребе предвиђено је запошљавање потребног броја водитеља обука који би држали 7- дневне обуке родитељима у локалним срединама. Укупан трошак мере износио би око 16.6 милиона евра и за општину просечних карактеристика износио би око 98.618 евра. Како се трајање ове мере може расподелити на 4 године, годишњи трошак за просечну општину у Србији у просеку може се проценити на око 24.655 евра.

Илустративно, по изабраним општинама трошак пондерисан уделом деце корисника ДД и НСП у свакој појединачној општини кретао би се од 3.240 евра у општини Трговиште, до 17.971 евра у општини Кучево.

¹⁰¹ Уколико је број одржаних дана обуке једног водитеља у години око 200, а дужина трајања једне обуке 7 дана, укупан број обука по једном водитељу је максимално 30. То значи да је потребно обезбедити и новац за покриће око 30 повратних карата у износу од око 2.000 динара.

¹⁰² <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=321>, број општина износи 168.

	Трошак мере, у еврима	Трошак мере ако би се мера имплементирала у четворогодишњем периоду, у еврима
Србија	16.567.901	4.141.975
Трговиште	12.959	3.240
Кучево	71.885	17.971
Кнић	22.180	5.545
Бајина Башта	52.674	13.168
Чајетина	24.765	6191
Темерин	71.466	17.866
Лајковац	18.757	4.689
Сремски Карловци	17.465	4.366
Просечна хипотетичка општина	98.618	24.655

Мера: Обуке родитеља за пружање подршке деци у учењу

Укупан број обука које је потребно пружити једнак је броју угрожене деце које је крајем 2012. године укупно било око 398.237 (386.485 + 11.725). Уколико један водитељ обуке по горенаведеној рачуници, у групи од 30 полазника, годишње одржи 200 дана обуке, укупан број водитеља које је потребно ангажовати износи око 66. Обука у трајању од два дана пружала би се родитељима за свако дете које имају.

Табела 40. Обука родитеља за пружање подршке деци у учењу

Трошкови водитеља	Број водитеља	Годишњи расход	Укупни трошак
Зараде водитеља	66	1.200.000	79.200.000
Трошак превоза	20 ¹⁰³	20 ¹⁰⁴ * 2.000 динара	40.000
Трошак смештаја, хране, освежења	66	3.300 динара смештај *100 ноћи + 1.100 динара храна и освежење * 200 дана	3.520.000
Укупно трошкови водитеља, динари			82.760.000
Трошкови полазника обуке	Број полазника	Годишњи расход	Укупни трошак
Храна и освежење	398.237	2 дана * 1.100 динара	876.121.400
Превоз	398.237 * 30%	500 ¹⁰⁵ динара	59.735.550
Укупно трошкови полазника обуке, у динарима			935.856.950
1+2 Укупно трошкови обуке у родитељству, у динарима			1.018.616.950
1+2 Укупно трошкови обуке у родитељству, у милионима евра			9,3

¹⁰³ Уз претпоставку да ће трошак превоза бити потребно надокнадити за око 30% водитеља.

¹⁰⁴ Уколико је број одржаних дана обуке једног водитеља у години око 200, а дужина трајања једне обуке 2 дана, укупан број обука по једном водитељу је максимално 100. Уз претпоставку да ће велики број водитеља обуку пружити у својој ближој или даљој околини, трошак превоза биће потребно надокнадити максимално за 30% водитеља. Износ повратне карте је око 2.000 динара.

¹⁰⁵ Трошак превоза је умањен с обзиром на то да се ове обуке организују у локалној средини.

Идеја мере: Обуке родитеља за пружање подршке деци у учењу је да родитељи све деце која примају ДД и НСП добију обуку за пружање подршке својој деци у учењу. Број обука једнак је броју деце примаоца ДД и НСП, и идеја је да буде на располагању родитељу за свако дете у трајању од два дана. Укупни трошкови зарада водитеља који би обуку пружали, као и трошкови полазника обука износе 9,3 милиона евра.

	Трошак мере, у еврима	Трошак мере ако би се мера имплементирала у четворогодишњем периоду, у еврима
Србија	9.260.154	2.315.039
Трговиште	7.243	1.811
Кучево	40.178	10.045
Кнић	12.397	3.099
Бајина Башта	29.440	7.360
Чајетина	13.842	3.460
Темерин	39.944	9.986
Лајковац	10.484	2.621
Сремски Карловци	9.761	2.440
Просечна хипотетичка општина	55.120	13.780

Штампање и дистрибуција промотивног материјала

Табела 41. Процена коштања промотивног материјала

	Број породица	Цена промотивног материјала по породици, у динарима
	214.977	300
Укупно, у динарима		64.493.100
Укупно, у еврима		586.301
Просечно издвајање по општини, у еврима ¹⁰⁶		3.490

Трошкови пратећег промотивног материјала износе приближно 586.301 евро (према јединичној цени коштања промотивног материјала од 300 динара, који би био расположив сваком угроженом домаћинству са децом).

Табела 42. Сумарни трошкови мера и промотивног материјала

Укупни трошкови обуке у родитељству, у динарима	1.822.469.100
Укупни трошкови обуке родитеља за пружање подршке деци у учењу, у динарима	1.018.616.950
Трошкови промотивног материјала	64.493.100
Трошкови, у динарима	2.905.579.150
Трошкови, у еврима	26.414.356
Трошкови, у милионима евра	26,4

Сумарно посматран, пружање подршке родитељима износи 26,4 милиона евра, трошак за просечну хипотетичку општину износе 157.228.

¹⁰⁶ <http://webzrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=321>, број општина износи 168.

Илустративно, по изабраним општинама трошак пондерисан уделом деце корисника ДД и НСП у општини кретао би се од 20.660 евра у општини Трговиште до 114.607 евра у општини Кучево. Како се трајање ове мере може расподелити на 4 године, годишњи трошак за просечну општину у Србији у просеку може проценити на око 39.307 евра.

	Трошак мере, у еврима	Трошак мере ако би се мера имплементирала у четворогодишњем периоду, у еврима
Србија	26.414.356	6.603.589
Трговиште	20.660	5.165
Кучево	114.607	28.652
Кнић	35.362	8.841
Бајина Башта	83.978	20.995
Чајетина	39.483	9.871
Темерин	113.939	28.485
Лајковац	29.905	7.476
Сремски Карловци	27.844	6.961
Просечна хипотетичка општина	157.228	39.307

Анекс – допунске мере

2.1.1.1. А1. Педагошка додатна вредност (ПедВ)

За спровођење ове мере нису потребна додатна финансијска средства.

2.1.1.2. А2. Финансирање подршке по ИРК

Финансирање из локалних буџета. Потребно је урадити пројекцију годишњег буџета за покривање препорука ИРК. Елементе не можемо дати сада.

2.1.1.3. А3. Оптимизација кадрова у образовном систему који пружају подршку сиромашној деци и деци из осетљивих група

- Циљ ове мере јесте оптимизација броја кадрова у школама¹⁰⁷ који пружају подршку деци из сиромашних породица и деци из осетљивих група. Оптимизација броја кадрова који у школама пружају додатну подршку угроженој популацији, попут психолога, педагога и/или стручног сарадника, у највећем броју школа захтеваће увећање броја ових кадрова.
- Садашњи „износ пажње“ процењен је на четири минута недељно (под овим се подразумева време посвећено детету од стране запослених стручњака за те намене), а жељени износ пажње је 60 минута недељно.

Број угрожене деце процењен је на приближно 252.596 деце (деца школског узраста која су примаоци дечијег додатка).

- Време са којим један психолог/педагог/стручни сарадник располаже, у минутима током године износи 68.850.
- Додатно време које потребно око бриге за једно дете у години дана износи: 56 минута*4недеље*12 месеци =2.688 минута.

¹⁰⁷ За разлику од мере под бројем 13, у којој се оптимизација броја кадрова односила на запослене у ЦСР-у.

- Када се време са којим један психолог/педагог/стручни сарадник располаже у току године подели са додатним временом које је потребно око бриге за једно дете у једној години износи да би један водитељ случаја могао да води рачуна о $68850/2688 = 26$ деце.
- За 252.596 деце било би потребно ангажовати још око 9.751 лице (уз напомену да би овај број могао бити мањи уз додатно радно ангажовање наставника који тренутно не користе пун фонд часова).
- Са просечном месечном брутом зарадом од 45.000 динара, годишњи трошкови ангажовања овог броја лица износе: $45.000 * 12 * 9.751 = 5.265.540.000$ динара, тј. 47,9 милиона евра.

Табела 43. Обрачун трошкова оптимизације кадрова који пружају подршку сиромашној деци и деци из осетљивих група

Додатна годишња потреба за пажњом једног детета у минутима ¹⁰⁸	2.688
Број часова у години које један запослени може да посвети вођењу случајева	1.147,5
Број минута у години које један запослени може да посвети вођењу случајева	68.850
Број деце о којима један запослени може да брине	$68.850/2.688 = 26$
Потребан број новозапослених	$252.596 / 26 = 9.751$
Укупан месечни трошак запосленог	45.000
Годишњи трошак ангажовања новозапослених, у динарима	5.265.540.000
Годишњи трошак ангажовања новозапослених, у милионима евра	47,9

¹⁰⁸ 56 минута недељно * 4 недеље * 12 месеци = 2688 минута годишње

3. СУМАРНИ ПРИКАЗ ГОДИШЊИХ ТРОШКОВА ПРЕДЛОЖЕНИХ МЕРА

Како су у претходном тексту изнети трошкови појединачних мера, циљ овог поглавља јесте да пружи приказ сумарних трошкова и стави их у однос са основним економским параметрима.

С обзиром на изразито различит карактер мера, учињен је напор да се дође до оквира годишњег нивоа улагања.

За даље разумевање изведених калкулација важно је имати у виду да је трошак који је представљен изведен на основу броја угрожене деце у систему образовања у једном тренутку. Тиме су мерама обухваћена деца у свим разредима до краја средњег образовања у „једној“ школској години. Другим речима, изнад изнете процене трошкова не односе се на једну генерацију, него за сву затечену децу у истој календарској години (а тиме обухвата више генерација), те је реч о трансверзалној, а не о лонгитудиналној калкулацији.

Табела у наставку у својој првој и другој колони заправо пружа приказ трошкова по мерама како је ближе објашњено у анализи изнад. Прва колона односи се на трошкове у динарима, а друга на трошкове у еврима.

Тако изнети трошкови обухватају мере различитог карактера, чији је покушај ближег објашњења дат у колони три. Мере које имају системски карактер заправо се доносе једном (до евентуалне нове промене система у будућности), одређен број мера је потребно у пуном износу понављати сваке године – попут трошка хране нпр., док постоје и мере чије је трајање, а тиме и трошкове, могуће распоредити на неколико година.

Даља логика налаже стављање ових трошкова у временски оквир трајања образовања (трајање основног и средњег образовања) како би се мером подржало школовање једне генерације угрожене деце кроз све разреде образовања. Тај расход налази се у колони 4.

Просечни годишњи трошак добијен је анализом трошкова потребних за пружање додатне подршке једној генерацији деце кроз цео систем образовања од ППП до краја средњошколског образовања и стављањем у однос са бројем година школовања. Према изведеном обрачуну, просечни годишњи трошкови предложеног пакета мера налази се у распону од 92,2 милиона евра до 124,7 милиона евра (до просечног годишњег трошка дошло се дељењем 12-годишњег трошка са 12 година).

Имајући у виду да је висина буџета министарства надлежног за образовање у 2010. према изменама и допунама Закона о буџету за 2010. годину износио око 1.246 милиона евра, са увећањем овог буџета између 7,4% и 10% , могло би се финансирати спровођење ове свеобухватне реформе.

Ипак, како су измене које мере подразумевају мултисекторског карактера, изворе финансирања би требало тражити макар у три надлежна министарства (министарство надлежно за социјална питања, министарство надлежно за локалну самоуправу и министарство надлежно за питања образовања). На овај начин у идеалном случају и ова увећања била распоређена на наведене институције.

Просечан годишњи расход пакета предложених мера у укупном бруто домаћем производу (БДП) креће се у распону од око 0,33% до 0,45% БДП-а¹⁰⁹.

¹⁰⁹ Према <http://mfin.gov.rs/pages/article.php?id=7161> БДП у 2010. години износио је 28.006 милиона евра.

		1		2		3	4	
		У динарима		У еврима		Временски оквир мере	Трошак мере у 12-годишњем временском оквиру, у еврима	
А	ПАКЕТ ПОДРШКЕ ЗА ЗАДОВОЉЕЊЕ ОСНОВНИХ ПОТРЕБА	Варијанта 1.	Варијанта 2.	Варијанта 1.	Варијанта 2.	-	Варијанта 1.	Варијанта 2.
				10.630.950.487	10.630.816.987	96.645.004	96.643.791	-
1	Модернизација и побољшање програма дечијег додатка у таргетирању, обухвату и администрирању помоћи	162.337.500		1.475.795		-	4.339.427	
а.	Анализа ИТ потреба система социјалне заштите	2.587.000		23.518		Системска (искључиво у години увођења)	23.518	
б.	Израда cost benefit анализе о валидности концепта „школовање као услов”	2.250.000		20.455		Системска (искључиво у години увођења)	20.455	
ц.	Промотивне активности са циљем бољег таргетирања дечијих додатака	157.500.000		1.431.818		С обзиром на планирани обухват и интензитет промотивних активности интензивно рекламирање би било довољно спроводити сваке четврте године	4.295.454	
2	Системско обезбеђивање исхране и одеће/обуће за задовољење основних потреба сиромашне деце	Варијанта 1.	Варијанта 2.	Варијанта 1.	Варијанта 2.	-	Варијанта 1.	Варијанта 2.
		5.814.862.987	5.814.729.487	52.862.391	52.861.177	-	181.349.370	181.348.156
а.	Законско/системско дефинисање нових обавеза обухваћених мером	600.000		5.455		Системска (искључиво у години увођења)	5.455	

		1		2		3	4	
		У динарима		У еврима		Временски оквир мере	Трошак мере у 12-годишњем временском оквиру, у еврима	
		Варијанта 1.	Варијанта 2.	Варијанта 1.	Варијанта 2.		Варијанта 1.	Варијанта 2.
б.	Подизање капацитета локалних самоуправа и израда смерница са циљем ефикасније имплементације мера	1.520.500	1.387.000	13.823	12.609	Системска (искључиво у години увођења)	13.823	12.609
ц.	Трошак обезбеђивања исхране	1.565.304.487		14.230.041		Редован годишњи износ трошка	170.760.492	
д.	Трошак обезбеђивања обуће и одеће	96.888.000		880.800		Редован годишњи износ трошка	10.569.600	
3	Модернизовање инструмената који таргетирају децу из угрожених категорија за субвенционисање њихових образовних трошкова	4.653.750.000		42.306.818		-	347.538.687	
а.	Законско/системско дефинисање нових обавеза обухваћених мерама	600.000		5.455		Системска (искључиво у години увођења)	5.455	
б.	Обезбеђивање бесплатних уџбеника и прибора за сиромашну и вулнерабилну децу у свим разредима	2.063.262.000		18.756.927		Трошак обезбеђивања уџбеника у години увођења мере износи 15,3 милиона евра и сваке четврте године би било потребно око 3,85 милиона евра за обнову уџбеничког фонда (тј. 1/4 вредности целокупног фонда). годишњи трошак обезбеђивања прибора за сву угрожену децу износи 3,5 милиона евра	65.000.000	
ц.	Стипендије, кредити, домови, менторство на средњешколском нивоу	2.589.888.000		23.544.436		Редован годишњи износ трошка	282.533.232	

		1		2		3	4		
		У динарима		У еврима		Временски оквир мере	Трошак мере у 12-годишњем временском оквиру, у еврима		
Б	ПАКЕТ ПОДРШКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ОБРАЗОВНИХ РЕЗУЛТАТА	Варијанта 1.	Варијанта 2.	Варијанта 1.	Варијанта 2.	-	Варијанта 1.	Варијанта 2.	
		варијанта А – ДД из мере Б1	14.510.391.080	9.584.006.380	131.912.646	87.127.331	-	1.194.558.670	657.134.878
		варијанта Б - НСП из мере Б1	8.776.181.523	6.565.987.002	79.783.468	59.690.791	-	569.008.534	327.896.398
1	Модернизовање инструмената за рану инклузију деце у образовни систем	Варијанта 1 – Целодневни боравак	Варијанта 2 – Полудневни боравак	Варијанта 1 – Целодневни боравак	Варијанта 2 – Полудневни боравак	Редован годишњи износ трошка	Варијанта 1 – Целодневни боравак	Варијанта 2 – Полудневни боравак	
	варијанта А - ДД	10.626.460.200	5.700.075.500	96.604.184	51.818.868	Редован годишњи износ трошка	1.159.250.208	621.826.416	
	варијанта Б - НСП	4.892.250.643	2.682.056.122	44.475.006	24.382.328	Редован годишњи износ трошка	533.700.072	292.587.936	
2	Ревитализовање и модернизовање допунске наставе	*за потребе сумарног приказа трошкова пакета Б коришћени су трошкови са најмом у мери Б2				Укупан петогодишњи трошак, након тога нема трошка			
	Без најма	116.010.880		1.054.644		1.054.644			
	Са најмом	121.980.880		1.108.917		1.108.917			
3	Осавремењивање школских библиотека и ИТ центара	3.486.510.000		31.695.545		Укупан трошак модернизације свих школа, који би се могао распоредити на низ година		31.695.545	
4	Ревитализовати школско развојно планирање	275.440.000		2.504.000		Трошак мере у укупном четворогодишњем трајању	2.504.000		

		1	2	3	4	
		У динарима	У еврима	Временски оквир мере	Трошак мере у 12-годишњем временском оквиру, у еврима	
Ц	ПАКЕТ ПОДРШКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ЕФИКАСНОСТИ СОЦИЈАЛНОГ СИСТЕМА	2.963.425.817	26.940.235	-	80.820.704	
1	Подстицање системског обезбеђивања теренских услуга намењених породицама и деци из угрожених група ¹¹⁰	57.846.667	525.879	Годишњи трошак, укупно трајање мере је три године	1.577.636	
2	Родитељска партиципација и обуке	2.905.579.150	26.414.356	Укупан трошак мере који би се могао расподелити на 4 године, након које би се мера могла пружити поново.	79.243.068	
Укупни 12-годишњи трошак предложених мера, у еврима				Варијанта 1.	Варијанта 2.	
				варијанта А – ДД из мере Б1	1.808.606.858	1.271.181.852
				варијанта Б - НСП из мере Б1	1.183.056.722	941.943.372
Укупан тошак за варијанте 1 и 2 (обрачунате као просек трошка мере са корисницима дечијег додатка и новчане социјалне помоћи)				1.495.831.790	1.106.562.612	
Просечни годишњи трошак (укупан 12-огодишњи трошак подељен са 12)				124.652.649	92.213.551	

¹¹⁰ Годишњи трошкови

4. ДРУШТВЕНЕ КОРИСТИ ОД ПРЕДЛОЖЕНИХ МЕРА ПОДРШКЕ

Како би се подстакло спровођење овакве свеобухватне реформе, потребно је разумети које су користи за друштво и који ниво повраћаја се може очекивати. Са овим циљем у наставку је урађена груба процена друштвених користи, које су затим стављене у однос са захтеваним трошком.

С обзиром на то да је различитим мерама таргетиран различит број деце, за потребе процене друштвене користи од предложених мера коришћен је просечан број деце укључен у мере.

Број деце укључених у мере изведен је као аритметичка средина броја деце која живе у породицама у којима се остварује право на новчану социјалну помоћ и броја деце која живе у породицама у којима се остварује право на дечији додатак.

Према подацима изнетим у трошковном делу анализе, број деце корисника одговарајуће старости у ове две категорије креће се од 64.592 деце (број деце која су примаоци НСП) до 199.939 деце (број деце која су примаоци ДД). Овако дефинисана рестриктивна процена броја деце која ће бити укључена у целокупан пакет подршке износи 132.266. На овај начин дефинисан број деце на узрасту ППП - крај средње школе, чини тек 12% укупног броја деце одговарајуће старости (што износи 1,091,212¹¹¹), који је дат у табели у наставку.

Као што је већ напоменуто, овај број се не односи на једну генерацију, него за сву затечену децу у истој календарској години и обухвата више генерација.

Као што ће бити објашњено у наставку, претпоставка под којом је изведен модел друштвених користи претпоставља да је горенаведено 132.266 деце „провучено“ кроз систем образовања све до краја средње школе и током свог школовања добијало додатну подршку од стране система. Ипак, како је трошковни део изведен према броју деце у једном моменту (једној школској години), потребно је тај број деце провући кроз макар 12 година (којима би био обухваћен највећи трајање формалног део образовања до краја средње школе). Из овог разлога трошак мера је изведен у 12-годишњем трајању и стављен у однос са користима школовања кроз тај исти период за децу која би била изложена додатним мерама стимулација.

---

¹¹¹ Према РЗС: Демографска статистика у Републици Србији 2010, Београд, 2011.

Табела 44. Број деце по старосним групама

Старост деце	Број деце ¹¹²	Старост деце	Број деце ¹¹³	Старост деце	Број деце ¹¹⁴	Старост деце	Број деце ¹¹⁵	Старост деце	Број деце ¹¹⁶
5	74.975	8	77.135	11	71.217	14	80.620	17	84.042
6	78.476	9	73.479	12	73.790	15	82.483	18	85.941
7	78.593	10	70.564	13	76.846	16	83.051	Укупно	1.091.212

Како се, под претпоставком да ће пакет предложених мера бити у стању да исправно обухвати прво најугроженије, па затим оне мање угрожене, може претпоставити да су 12% деце обухваћене подршком управо она најугроженија. За ову категорију деце се такође може претпоставити да, када је реч о образовним постигнућима, постижу најмање у поређењу са својим вршњацима из вишег социоекономских породичних статуса.

Подаци образовне структуре становништва Србије показују да 13,7% становништва има непотпуно основно образовање или је чак без школске спреме (стање према подацима из пописа 2011. године).

Табела 45. Образовна структура у последња два пописа

	Попис 2002		Попис 2011	
	укупно	%	укупно	%
Република Србија	6.321.231	100	6.161.584	100
Без школске спреме	357.552	5,66	164.884	2,68
Непотпуно основно образовање	1.022.974	16,18	677.499	11,00
Основно образовање	1.509.462	23,88	1.279.116	20,76
Средње образовање	2.596.348	41,07	3.015.092	48,93
Више образовање	285.056	4,51	348.335	5,65
Високо образовање	411.944	6,52	652.234	10,59
Непознато	137.895	2,18	24.424	0,40

Поредећи податке из последња два пописа, приметно је смањивање удела лица са најнижим образовним постигнућима, на рачун оних са средњим и вишим и високим образовним постигнућима, које је последица не само политике образовања већ несумњиво и демографских трендова.

Ипак, без сумње се може тврдити да су деца из породица са најнижим социоекономским статусом управо она која ће и у будућности бити суочена са највећим ризицима да остваре своје пуне капацитете када је реч о образовању.

Ефекте мера предложеног пакета подршке, иако је тешко потпуно прецизно проценити без спровођења социјалног експеримента мањег обима, у ове сврхе можемо дефинисати на тај начин да ће сваком детету које буду укључено у њега омогућити да пређу на један ниво образовања више.

Ова умерена претпоставка чини се реална, с обзиром на опсег и трајање предложених мера (пратиле би дете од ППП до краја образовања).

¹¹² Према РЗС: Демографска статистика у Републици Србији 2010, Београд, 2011.

¹¹³ Према РЗС: Демографска статистика у Републици Србији 2010, Београд, 2011.

¹¹⁴ Према РЗС: Демографска статистика у Републици Србији 2010, Београд, 2011.

¹¹⁵ Према РЗС: Демографска статистика у Републици Србији 2010, Београд, 2011.

¹¹⁶ Према РЗС: Демографска статистика у Републици Србији 2010, Београд, 2011.

С обзиром на измене у значају образовања, претпостављамо да ће чак и без додатне подршке део најугроженије деце ипак успети да заврши средње образовање (њих 20%), али да ће највећи део њих ипак остајати са завршеним основним образовањем (њих 70%), мада је реалност да ће део ове деце без додатне подршке излазити чак и из почетних разреда основне школе.

Са претходно дефинисаним ефектом мера, претпостављамо да ће са усвајањем и ефикасним спровођењем мера највећи део угрожене деце ипак успевати да заврши средње образовање (80% њих), а да ће део њих (20%) сада успевати да дође и до вишег образовања.

Табела 46. Ефекти усвајања пакета подршке

	Процењени ефекти мера на образовне резултате		Додатан број лица са завршеним средњим образовањем (уместо основним)	Додатан број лица са завршеним са вишим образовањем (уместо основним)	Месечна разлика у примањима између нивоа образовања, дин.	Разлика у примањима у хипотетичком радном веку, дин.	Друштвена корист исказана кроз виша примањима
	Стање без постојања додатне подршке	Стање са постојањем додатне подршке					
Укупан број деце потенцијално обухваћен подршком	132.266	132.266					
Основно и непотпуно основно	105.813						
Средње	26.453	105.813	79.360		15.266 ¹¹⁷	5.495.760	436.141.315.296
Више		26.453		26.453	11.773 ¹¹⁸	4.238.280	112.116.068.496
Укупно, у динарима							548.257.383.792
Укупно, у еврима							4.984.158.034
Укупно, у милионима евра							4.984,2

¹¹⁷ Представљено разликом у просечним месечним примањима лица са средњом стручном спремом у односу на лица са нижом стручном спремом, према Саопштењу ЗП12 Запослени код правних лица у Републици Србији, према висни зараде и степену стручне спреме, Табела 4, септембар 2012.

¹¹⁸ Представљено разликом у просечним месечним примањима лица са средњом стручном спремом у односу на лица са нижом стручном спремом, према Саопштењу ЗП12 Запослени код правних лица у Републици Србији, према висни зараде и степену стручне спреме, Табела 4, септембар 2012.

Уколико ове промене у образовном нивоу повежемо са већим примањима према садашњем стању на тржишту рада, ове разлике се месечно крећу од око 11.773 динара (колико месечно у просеку има више особа са средњом стручном спремом у односу на особу са нижом стручном спремом) до 15.266 динара (колико месечно у просеку има више особа са вишом стручном спремом у односу на особу са средњом стручном спремом)¹¹⁹. Укупан добитак за појединца мерен је у хипотетичком радном веку од 30 година (и 12 месечних примања) креће се 40.000-50.000 евра. Овде је важно напоменути да је ова рачуница изведена под садашњим стањем на тржишту рада, као и да не узима у обзир квалитете других сегмената живота који су са вишим образовним нивоом постојећим.

Друштвена корист износи скоро пет милијарди евра и кроз већа примања биће праћена већим бруто друштвеним производом, већим наплаћеним порезима, већом потрошњом и сл.

Посматрано из угла система социјалне заштите и он би спровођењем ових мера био на несумњивом добитку, јер би се део особа које би им без постојања додатне подршке били сигурни корисници, сада нашли изнад линије цензуса за остваривање права. Ово је случај са различитим социјалним давањима. Пре свих број корисника новчане социјалне помоћи био би умањен, као и број корисника дечијих додатака.

Прецизније, користи из угла система социјалне заштите изведени су поређењем трошкова који би систем имао у „статус кво“ опцији – тј. без увођења система подршке и у ситуацији у којој је након проласка кроз додатне мере подршке, значајан удео лица достигао виши ниво образовања, а тиме и могућности остваривања виших зарада и изласка из категорије социјално угрожених.

Статус кво опција:

С обзиром на то да је реч о популацији социоекономски изразито угрожене деце (грубо посматрано – први децил), а имајући у виду озбиљност међугенерациског преношења сиромаштва, можемо сматрати да ће без постојања додатне подршке, ова деца, након система образовања, наставити да буду корисници новчане социјалне помоћи у својим новоствореним породицама, као и да ће њихова деца остваривати право на дечији додаток (с обзиром на стопу наталитета и индивидуалистички приступ који се у анализи користи, једна особа у просеку има једно дете – а пар двоје).

С обзиром на то да износи НСП варирају у зависности од броја чланова домаћинства, просечан износ НСП који се користи је 5.000 динара месечно. Како је просечно трајање живота у Србији 72 године, грубо се може претпоставити да ће особе из најнижег социоекономског статуса у свом животном веку након завршеног образовања, са креирањем сопствене породице, у највећем броју случајева постајати примаоци НСП и да ће то остајати често до краја животног века. За потребе анализе просека број година у којима би овако дефинисани појединци примали НСП износи 50.

Када је реч о другом облику социјалне помоћи – дечијем додатку, може се претпоставити да ће особе које не заврше одговарајуће нивое образовања и тиме увећају шансе за проналажењем боље плаћених послова на тржишту рада, бити и саме зависне од система социјалне помоћи, као и да ће њихова деца остваривати право не само на НСП већ и дечији додаток.

У овој ситуацији трошкови система социјалне заштите су дефинисани на следећи начин.

---

¹¹⁹ Према подацима РЗС – Саопштење ЗП12 Запослени код правних лица у Републици Србији, према висини зараде и степеноу стручне спреме, Табела 4, септембар 2012.

Табела 47. Трошкови социјалне заштите који ће настати у случају статуса кво

Статус кво		По особи, у животном веку, у динарима	Број особа	По типу социјалног давања, у динарима
Особа која данас пропушта образовање	НСП	3.000.000 ¹²⁰	132.266	396.796.500.000
Дете особе које данас пропушта образовање	НСП	1.080.000 ¹²¹	132.266	142.846.740.000
	ДД	432.000 ¹²²	132.266	57.138.696.000
Укупно, у динарима				596.781.936.000
Укупно, у еврима				5.425.290.327
Укупно, у милионима евра				5.425

Са постојањем мера додатне подршке у образовању може се очекивати да у складу са повећаним нивоом образовања, а тиме и већим примањима након уласка на тржиште рада, један део лица не буде у стању потребе за социјалним давањима. Претпоставка смањења броја корисника изведена је на начин:

- За половину лица која заврше максимално средњу школу претпоставља се да ће и даље бити корисници како НСП, тако и да ће њихова деца остваривати право на ДД. За другу половину претпоставља се да неће бити корисници НСП, али да ће њихова деца и даље остваривати право на ДД.
- Када је реч о онима који након мера подршке у образовању заврше више образовање, претпоставка је да ће само 5% њих остваривати право на НСП, њихова деца и на ДД, и да ће за 20% лица из ове категорије деца остваривати право на ДД.

Трошкови са којима се у овој ситуацији сусреће систем социјалне заштите дефинисани су на следећи начин.

Табела 48. Трошкови социјалне заштите који ће настати у случају увођења пакета мера

	по особи, у животном веку, у динарима	Број особа	по типу социјалног давања, у динарима
Средње		105.812	
од чега 50% - НСП, ДД	3.000.000 ¹²³	52.906 ¹²⁴	158.718.600.000
	1.080.000 ¹²⁵	52.906	57.138.696.000
од чега 50% - ДД	1.080.000	52.906	57.138.696.000
Висе		26453	
од чега 20% - ДД	1.080.000	5291 ¹²⁶	5.713.869.600
од чега 5% - НСП, ДД	3.000.000	1.323 ¹²⁷	3.967.965.000
	1.080.000		1.428.467.400
Укупно, у динарима			284.106.294.000
Укупно, у еврима			2.582.784.491
Укупно, у милионима евра			2.583

¹²⁰ 5000 динара месечно*12месеци*50 година живота

¹²¹ =5000 динара месечно*12месеци*18 година живота

¹²² =2000 динара месечно*12месеци*18 година живота

¹²³ =5000 динара месечно*12месеци*50 година живота

¹²⁴ 50% од 105.812

¹²⁵ =5000 динара месечно*12месеци*18 година живота

¹²⁶ 20% од 26.453

¹²⁷ 5% од 26.453

Разлика у социјалним издацима, тј. умањење социјалних расхода дато је у табели у наставку.

Табела 49. Смањење социјалних расхода које би настало спровођењем мера

	статус кво	усвајање мера	разлика
Укупно, у динарима	596.781.936.000	284.106.294.000	312.675.642.000
Укупно, у еврима	5.425.290.327	2.582.784.491	2.842.505.836
Укупно, у милионима евра	5.425	2.583	2.843

Укупна мерљива друштвена корист настала усвајањем мера износи око 7.827 милиона евра, тј. око 7,8 милијарди евра (од чега је 4.984 милиона евра последица увећаних зарада, а преосталих 2.843 последица умањених социјалних давања).

Немерљиве друштвене користи унапређеног образовног нивоа су вишеструке и могу се видети у свим сферама живота – почев од мањих издвајања за здравствене трошкове, имајући у виду да у просеку посматрано више образовани појединци више пажње посвећују превенцији и очувању здравља, до повећане безбедности и смањеног обима криминала, па све до повећане друштвене кохезије и стварања друштва у коме влада осећај бриге за сваког појединца.

С обзиром на то да се трошкови за спровођење овог пакета мера за једну лонгитудинално испраћену генерацију у школовању (за коју су изведене друштвене користи школовања) налазе у просеку у распону од 1.107 милиона евра до 1.496 милиона евра, стављају у однос са 7.827 милиона евра „враћених” друштву, корист од ових мера је неупитан. За додатне мере подршке једној генерацији угрожене деце потребно је издвојити од 1.107 милиона евра до 1.496 милиона евра како би се подржало њихово школовање од припремног предшколског узраста до краја средње школе. Након њиховог завршеног школовања, повраћај друштву од њиховог додатног образовања би износио око 7.827 милиона евра. Овај сликовит пример јасно показује исплативост образовања и висину повраћаја друштву.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

- Однос деце у трогодишњем и четворогодишњем средњем образовању ће се мењати – Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године
- Утицај превођења средњег образовања у обавезно образовање на трошкове
- Фазно увођење – регионални, пилот општински програм увођења
- Приоритизација мера, тако да се не започиње са увођењем свих мера истовремено, већ са неким временским отклоном
- Однос трошкова између мера може се у будућности мењати са смањењем осипања деце. Расли би расходи који се односе на подршку деци у школи, а смањивали трошкови на мере идентификовања, вођења случаја и сличне мере.
- Однос трошкова мера може се мењати са изменама односа цена рада наспрам цена других добара (хране, књига, смештаја, обуће, одеће и сл.)
- Општи економски раст може утицати на измену значаја предложених мера
- Како осигурати принцип праведности у случајевима у којима су деца у породицама чији су приходи незнатно изнад линије прихода који би им омогућили остваривање права на дечији додатак искључени из свих ових мера подршке (да ли је тада решење увођење и једне више линије прихода за одређен скуп мера – попут уџбеника, прибора, екскурзија, хране и сл.).
- Како решити проблем стигме код деце и породица, посебно размислити како организовати пружање одређених услуга тако да не стварају разлике међу децом (нпр. бесплатна ужина која се доноси само одређеној деци на паузама између часова – да ли је онда неопходно увести ужине као обавезу за сву децу у школама и сл.)

ЛИТЕРАТУРА

1. Центар за либерално-демократске студије, **Нацрт - Програм дечијих додатака у Србији: Анализа и предлози за унапређење**, Гордана Матковић, Бошко Мијатовић, Београд, 2012. Година
2. European Commission, **Commission Recommendation - Investing in children: breaking the cycle of disadvantage**, Brussels, 20.2.2013 C(2013) 778 final
3. Институт за психологију Филозофског факултета у Београду, Центар за примењену психологију **ПИСА 2009 у Србији: први резултати – Научи ме да мислим, научи ме да учим**, Александар Бауцал, Драгица Павловић Бабић, Београд 2010.
4. Министарство просвете и науке, **Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године**
5. Министарство рада, запошљавања и социјалне политике, **Социјални профил општина**, 2011, 2012, 2013. година
6. Министарство финансија и привреде, **Основни макроекономски подаци**, [Табела 1: Основни индикатори макроекономских кретања, ажурирано 16.07.2013. године](#)
7. Републички завод за статистику, **Поглавље 5. Образовање**, Статистички годишњак Републике Србије 2012.
8. Републички завод за статистику, **Демографска статистика у Републици Србији 2010.**
9. Републички завод за статистику, **Установе за децу предшколског узраста 2012/2013. школска година**, Саопштење ДД 20
10. Републички завод за статистику, **Ученици основних школа у Републици Србији по општинама, почетак 2012/2013. школске године**, Саопштење ДД10
11. UNICEF Serbia, **Early Childhood Education in Serbia - Different Costing Scenarios of Preschool Education in Serbia**, Сунчица Вујић, Хана Баронијан, Александар Бауцал, Београд, септембар 2012.
12. Републички завод за социјалну заштиту, **Синтетизовани извештај о раду центара за социјални рад у Србији за 2012 годину**, Београд 2013.
13. <http://www.zavodsz.gov.rs/PDF/izvestajoradu2013/IZVESTAJ%20CSR%202012%20FIN1.pdf>.